

Fredagen den 15 Maj 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 12 middagen.

Föredrogos och biföllos Banko-Utskottets den 14 dennes bordlagda Memorial:

N:o 15, angående instruktionen för nästkommande Riksdags Banko-Utskott; och

N:o 16, med förslag till ändring i instruktionen för Riksdagens Revisorer af Riksbanken.

Föredrogs Banko-Utskottets den 14 dennes bordlagda Memorial N:r 17, med förslag till ändringar i den för "Riksdagens Revisorer vid Diskontkontoret i Stockholm samt Lånekontoren i orterna" gällande instruktion.

Herr von Ehrenheim: Jag tillåter mig endast fästa uppmärksamheten derpå, att genom ett tryckfel, den föreslagna lydelsen af denna paragraf fått sin plats i oriktig kolumn och att Banko-Utskottets afsigt således varit, att paragrafen måtte erhålla den lydelse, som är införd i högra kolumnen under rubrik: "Nuvarande lydelse". Med anledning deraf får jag hemställa, att proposition måtte framställas å bifall till följande redaktion af paragrafen.

"Revisorerne, valde och förordnade vid hvarje lagtima riksdag, sammanträda ärligen, hvad angår Afdelningskontoren i Göteborg, Malmö och Luleå, första helgfria dag i Mars månad, men hvad angår Afdelningskontoret i Wisby, första helgfria dag i Juni månad.

Revisorerne utse inom sig ordförande; och bör revisionsarbetet vara verkställt och afslutadt, hvad angår Afdelningskontoret i Göteborg inom en månad, hvad angår Afdelningskontoret i Malmö inom 3 veckor, samt hvad angår Afdelningskontoren i Luleå och Wisby, inom 8 dagar".

Herr Ribbing: Såsom ledamot af Banko-Utskottet får jag vitsorda riktigheten af den föregående talarens anmärkning. Det är all-

deles gifvet, att ett fel i detta afseende blifvit begånget under tryckningen och att hvad som förekommer under rubrik: "Nuvarande lydelse" just innehåller den föreslagna lydelsen. Jag får således instämma i Herr von Ehrenheims förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning bifölls Memorialet med rättelse af det anmärkta tryckfelet.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Bevillnings-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda Memorial, N:o 10, i anledning af återremiss i vissa delar af Utskottets Betänkande N:o 7, angående villkoren för tillverkning och försäljning af bränvin.

1:sta—6:te punkterna.

Biföllos.

7:de punkten.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den upplästa 41 § i författningsförslaget innehåller, bland annat, att den, som mot föreskriften i § 4 mom. 1 tillhandagår med anskaffande af bränvin, skall böta första gången från och med 30 till och med 60 R:dr, andra gången från 60 till och med 120 R:dr, o. s. v.

Tillsär jag nu hvad det åberopade 1:sta momentet i 4:de paragrafen innehåller, så heter det der, att icke må någon "tillhandagå allmänheter med anskaffande af bränvin i mindre belopp än han sjelf eger försälja". Om således tvenne personer vilja på ett ställe, der den mindre partihandeln är tillåten, tillsammans köpa 100 kannor bränvin, men endast den ena infinder sig på försäljningsstället för affärens avslutande, och derefter öfverlemnar halfparten af hela det inköpta partiet till den andra personen, så skulle den, som på försäljningsstället inköpt hela partiet för att i någon mån biträda en vän, efter denna paragraf vara underkastad ansvar. Detta är orimligt och jag öfverlemnar till Kammaren och Utskottet att afgöra, huruvida det kan vara lämpligt att antaga ett sådant förslag. För min del yrkar jag afslag.

Herr Bennich: I olikhet med den siste talaren får jag anhålla, att Kammaren måtte bifalla Utskottets förslag i denna punkt.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

8:de och 9:de punkterna.

Biföllos.

10:de punkten.

Lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo och bifölls Banko-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda Memorial N:o 13, med förslag till ändring och tillägg i en del af aflöningsstaten för tjänstemännen vid Riksbankens hufvudkontor.

Föredrogs ånyo Banko-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda Betänkande N:o 14, med yttrande i anledning af Herr A. O. Wallenbergs motion i fråga om bestämmelserna rörande Riksbankens sedelutgifning samt med förslag till ändringar i första och andra afdelningarne af Bankoreglementet.

Härvid anmälte sig och yttrade

Herr von Ehrenheim: Då den i fjerde punkten föreslagna förändring i beräkningen af sedelstocken är väsentligen beroende af det beslut Kammaren kommer att fatta vid 17:de och 18:de punkterna af Utskottets betänkande, angående hvad som må hänföras till upp- och afskrifningsräkning, anhåller jag att 17:de och 18:de punkterna måtte först föredragas och att derefter öfriga punkter i Betänkandet måtte, i den ordning de af Utskottet äro uppställda, blifva till afgörande företagna.

Efter förmälan, att Herr von Ehrenheim hade föreslagit, att förevarande Betänkande skulle punktvis företagas till afgörande samt dervid 17:de och 18:de punkterna först förekomma, hemställde Herr Grefven och Talmannen, huruvida Kammaren behagade härtill lemna bifall.

Svarades ja.

17:de punkten.

Herr Rydqvist: Utskottet har i denna punkt, i enlighet med hvad Bankofullmäktige hemställt, föreslagit den förändring i hvad hittills varit stadgadt, att de, som insatt penningar på deposition i Riksbanken, skulle, med undantag af Staten, samt dess allmänna verk och kassor, för räkningens hållande till Riksbanken erlägga den afgift, som af Fullmäktige bestämmes. Om detta förslag antages, blir,

efter min mening, följden deraf den, att ingen anlitar Riksbanken med att der insätta penningar på deposition, för hvilken han måste vidkännas en afgift, då han har tillfälle att på så många håll i Stockholm, äfvensom i Göteborg och Malmö, der Riksbanken har Afdelningsskontor, insätta sina penningar på upp- och afskrifningsräkning och i sådant fall derå erhålla någon ränta. Till grund för detta förslag hafva Fullmäktige anført, att Riksbanken, såsom förhållandet nu är, endast har olägenheter, men icke någon inkomst af denna depositionsrörelse, emedan hvad som blifvit insatt på deposition, i enlighet med gällande bankoreglemente anses såsom utelöpande sedelstock. Dessa på deposition insatta medel utgjorde den 31 December 1873 öfver 9,000,000 R:dr. Det är en sanning att, då beloppet är så stort samt dessa deponerade medel hänföras till utelöpande sedelstock. Riksbanken endast har besvär och kostnad för denna depositionsrörelse; men då ligger det väl också ganska nära till hands att Banko-Utskottet skulle framställa förslag derom, att någon viss del af så väl dessa deponerade medel som de på upp- och afskrifningsräkning insatta belopp, hvilka vid samma tid uppgingo till omkring 12 millioner R:dr, efter Bankofullmäktiges pröfning, skulle få användas i utlåningsväg, hvarigenom Banken af dessa medel skulle hafva någon nytta. Skötte sig privatbankerna på detta sätt och låte de på upp- och afskrifningsräkning hos dem insatta medel ligga som ett dött kapital, skulle de snart göra ganska betydande förluster på denna del af deras rörelse. Om Fullmäktige hos Banko-Utskottet hemställt, att Fullmäktige skulle få för lukrativa ändamål för Riksbankens räkning använda någon del af dessa medel, hvilka nu betraktas såsom sedelstock, kan jag icke föreställa mig annat än att Banko-Utskottet och Riksdagen skulle hafva bifallit ett dylikt förslag, hvarigenom Riksbanken skulle erhållit full och mera än full ersättning för sina utgifter. Men att deremot, då hela världen anstränger sig så mycket som möjligt för att förmå folk att icke blott i allmänhet för cirkulationens skull, utan äfven för att vinna det stora målet, att folket skall lära sig spara och icke hafva mera i kassan än som nått och jemt för dagen behöfves, insätta penningar på deposition, på detta sätt stadga, att man icke får göra dylika depositioner i Riksbanken, utan att erlægga afgift deraf, är att gå i en riktning, som är alldeles motsatt den rätta, och ett sådant förfaringssätt skall leda derhän, att ingen anlitar Riksbanken, om han icke är tvungen dertill.

På dessa skäl får jag påyrka afslag på det nu föredragna momentet.

Herr Ekman, Johan Jakob: I det anförande den siste talar- ningsafgifvit har han yttrat sig så väl om de på upp- och afskrifningsräkning insatta medel som om de penningar, hvilka insättas på depositionsräkning, d. v. s. utan att ränta derå erhålles. För min del får jag tillstyrka bifall till Utskottets förslag i denna del, som helt och hållet grundar sig på Fullmäktiges hemställan. Då Fullmäktige föreslogo Banko-Utskottet att tillstyrka, att till depositions- rörelsen skulle hänföras sådana medel, som af de enskilda bankerna insättas på bestämd tid och hvarför ränta erlägges, så skulle, om

detta förslag bifölls, följden deraf blifva, att den förra upp- och afskrifningsrörelsen reducerades med ett ganska betydligt belopp; och som denna rörelse för öfrigt är af den natur, att man icke kan befara, att dessa medel så hastigt skola uttagas, hafva Fullmäktige tillstyrkt, att på upp- och afskrifning insatta medel, icke skulle såsom hittills inberäknas i sedelstocken. Hvad de på depositionsräkning insatta medel åter vidkommer, synas de vara af den beskaffenhet, att de fortfarande böra beräknas såsom sedelstock och att Banken således icke af dem har någon fördel. Äro de insatta af Statens allmänna kassor, anser jag också riktigt att någon afgift därför icke beräknas; men enskilda inrättningar, hvilka endast begagna Riksbanken såsom en kassör, hos hvilken smärre insättningar göras, men penningar uttagas endast så ofta beloppen genom insättningarne blifvit så stora, att det kan löna sig, synas mig med allt skäl böra erlagga någon afgift till Riksbanken för räkningens hållande. Uppbördsverkets i Stockholm förfaringssätt har utgjort föremål för statsrevisorernes berättelse och Utskotts betänkanden, och hafva Fullmäktige i detta afseende anfört, att de vid sådana tillfällen, då utskylderna i Stockholm betalas, för besörjande af dermed förenade bestyr måste anlita särskilde tjänstemän. Genom Fullmäktiges förslag att till depositionsräkningen hänvisa enskilda bankirer äfvensom icke sedelutgifvande bankinrättningar, hvilka på upp- och afskrifningsräkning insätta högst betydliga belopp, skulle upp- och afskrifningsräkningen reduceras till omkring 3 millioner. Hvad åter beträffar sådana medel, som, enligt detta förslag, voro insatta på depositionsräkning, kan jag icke dela åsigten, att de skulle kunna uteslutas från sedelstocken eller utlånas mot ränta, hvarföre jag också anhåller om bifall till den föredragna punkten.

Herr Rydqvist: I anledning af den siste talarens yttrande, anhåller jag att åter få yttra några ord. Det är visserligen en sanning, att Utskottet för kort tid sedan inkom med förslag, att de belopp, hvilka insättas i Riksbanken för Kronouppbördsverkets räkning, skulle på de skäl Herr Ekman åberopat direkte insättas hos vederbörande uppbördskommissarier; men det är också en känd sak, att Kamrarne afslogo Utskottets hemställan i detta afseende och att således den frågan står på samma punkt som förut.

I öfrigt får jag anmärka, att jag har mig bekant, att det icke möter det ringaste hinder för sådana korporationer, hvilka nu på depositionsräkning insätta sina penningar i Riksbanken, att i stället vända sig till bankirer eller andra bankinrättningar, hvilka med tacksamhet emottaga deras penningar och utan ett öres afgift besörja alla deras liqvider. Nu är Riksbanken i den ställning, att den får emottaga dessa penningar, men man föreslår här vidtagandet af en åtgärd, hvarigenom nämnda bank skulle slippa ett besvär, som andra med nöje emottaga. Fullmäktige ega naturligtvis erfarenhet om att dessa på depositionsräkning insatta 9 millioner aldrig genom uttagningar nedgå till mindre belopp än en viss summa, jag vill antaga 2 millioner, och det måste väl då, vid sådant förhållande, vara en fördel för banken att kunna fritt använda dessa 2 millioner och derå draga

ränta. Detta förslag åter skulle leda derhän, att kunderne vänjdes från Riksbanken och tvingades att vända sig till privatbanker och bankirer.

Herr von Ehrenheim: Efter det yttrande en ledamot af Banko-Utskottet afgifvit är det kanske öfverflödigt att jag begärt ordet, men jag tillåter mig likväl att nämna något till förklaring af Fullmäktiges afsigt med detta af dem framställda och af Banko-Utskottet understödda förslag. För närvarande hänföres till sedelstocken icke blott på depositionsräkning utan ränta insatta medel, utan äfven sådana, som blifvit insatta på upp- och afskrifningsräkning och hvarå Riksbanken betalar ränta. Denna senare bestämmelse tillkom år 1872. Nu har det synts Fullmäktige, att, om från upp- och afskrifningsräkningen uteslötes sådana medel, som insättas af de stora bankbolagen, så skulle på upp- och afskrifningsräkningen insatta medel icke längre behöfva hänföras till sedelstocken, utan kunna användas i Riksbankens rörelse. Hvad nu åter angår de på deposition utan ränta insatta medel, så skulle dessa utgöras icke blott af de af publika institutioner gjorda insättningar, utan äfven af insättningar från bankbolagen, och som dessa belopp uppgå till särdeles stora summor skulle Riksbanken få en synnerligt stor sedelutgifningsrätt, om icke dessa hänfördes till sedelstocken. Ehuru jag, för min del, visserligen icke skulle hafva något emot, att endast någon viss, större eller mindre del af dessa deponerade medel hänfördes till sedelstocken, har jag likväl ansett en så stor förändring icke kunna nu föreslås, utan har åtnöjt mig med att från upp- och afskrifningsräkningen afskiljdes de synnerligt stora belopp, som insättas af bankbolagen, samt att föreslå att Riksbanken får fritt röra sig med sedermera återstående på upp- och afskrifningsräkning insatta medel, derå Riksbanken betalar ränta och hvilka följaktligen icke skulle vidare hänföras till sedelstocken. Dessutom hafva Fullmäktige och Utskottet föreslagit, att räkningshafvare, med undantag af Staten samt dess älmänna verk och kassor, skulle för räkningens hållande till Riksbanken erlägga en ringa afgift.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Friherre Skogman: Jag anser mig pligtig omnämna, att jag, när frågan om det i 17:de punkten föreslagna tillägg till den paragraf i bankoreglementet, hvilken handlar om på depositionsräkning insatta medel, hos dåvarande Fullmäktige förevar till behandling, var af olika mening med öfrige Fullmäktige samt ansåg, att icke någon nödvändighet eller ens lämplighet förefanns att bestämma en s. k. *folioavgift*. Denna folioavgift är icke äldre än sedan 1834 och pålades då enskildes räkningar, egentligen sådana, på hvilka dragningar skedde medelst tryckta invisningar på 20 R:dr banko, och hvilka invisningar ansågos bereda utställaren så betydlig fördel och Riksbanken så stort besvär, att ett vederlag därför syntes böra gifvas. Sedan denna assig-

nationsrätt upphört, nedgingo folioafgifterna till en sådan obetydlighet, att de 1863 ansågos kunna alldeles borttagas. Det ökade besvär Riksbanken genom dessa räkningar får vidkännas är i sjelfva verket också så obetydligt och kostnaden därför så ringa, att jag för min del icke ansett behöfligt att åter upptaga dessa folioafgifter, hvilka förut blifvit pålagda för ett helt annat ändamål.

Jag anhåller således, att proposition måste framställas derå, att den af Utskottet föreslagna lydelsen godkännes till och med ordet, *innestår*, att de derpå följande kursiverade orden "och skola, med undantag af staten samt dess allmänna verk och kassor, öfrige räkningshafvare erlægga den afgift för räkningens hållande, som af Fullmäktige bestämmes" måtte utgå, samt att Utskottets förslag i sista punkten af momentet jemväl godkännes.

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag tror, att hvad, som här blifvit föreslaget, kan föranleda rätt egendomliga förhållanden. Då Kongl. Maj:t i vissa allmänna inrättningsreglementen föreskrifvit, att de skola insätta sina penningar å räkning i Riksbanken, har sådant sannolikt skett under förutsättning, att dessa insättningar icke skulle vara förenade med någon afgift, då det nemligen väl borde anses såsom en stor fördel för Riksbanken att kunna hafva hos sig innestående betydliga penningebelopp, utan att behöfva därför erlægga ränta. Föreskrifves det nu åter, att dylika kassor skola härför vidkännas afgift, kan det möjligen hända, att Riksdagens Revisorer göra anmärkning deröfver, att man ådragit Staten en utgift, som icke varit påräknad. Den gifva följden häraf blir, enligt min åsigt, den, att dylika anstalter komma att ingå till Kongl. Maj:t med anhållan att få insätta sina penningar i andra penningeanstalter, hvilka kunna anses solida, något hvartill åtskilliga direktions- eller landsorter redan erhållit medgifvande, såsom exempel hvarpå kan anföras landtregementena, hvilka få insätta sina penningar hos privatbankerna. I sådant fall få de omnämnda inrättningarna icke allenast fördelen att slippa folioafgiften hos Riksbanken, utan de erhålla också ränta på sina penningar, hvilka sannolikt komma att insättas på upp- och afskrifningsräkning. De enskilda bankinrättningarna hafva länge bemödat sig om att draga dessa medel till sig från Riksbanken, men dessa bemödanden hafva hittills motarbetats. Är det nu emellertid så, att Riksbanken icke vill se sig sjelf till godo, så lära väl kassorna icke derfore vilja låta uppskörta sig. Jag har sjelf att göra med en sådan kassa, som har penningar innestående i Riksbanken på deposition utan ränta, men godkännes nu föreliggande förslag, skall det icke gå många dagar om, förrän jag skall söka ställa så till, att berörda kassa ingår till Kongl. Maj:t med begäran om att få slippa sätta in sina penningar i Riksbanken och såmedelst blifva befriad från denna afgift.

Jag förenar mig med det yrkande, som blifvit framställt af Friherre Skogman.

Herr Dufva: I afseende på hvad den siste talaren anført tillåter jag mig erinra, att Staten samt dess allmänna verk och kassor, en-

ligt Utskottets förslag, skulle vara befriade från den föreslagna afgiften och att således, i afseende på dem, den grundsatsen blifvit iakttagen, att Riksbanken såsom en allmän tillhörighet skall lemna det allmänna eller Staten lämpligt biträde i förvaltningen. Hvad öfrige räkningshafvare beträffar, så äro de af dem insatta medel närmast jemförliga med de depositioner, som omtalas i 22 § af bankoreglementet, ty de penningar, hvarom här är fråga, ligga i förvar hos Riksbanken, utan att banken kan dem för sin rörelse använda. Under nuvarande förhållanden har Riksbanken emellertid betydlig olägenhet af dessa räkningar, emedan de begagnas af en hel del inrättningar, hvilka göra Riksbanken synnerligt besvär utan någon nytta. Det sätt, hvarpå kronoutskylder i Stockholm betalas, har, såsom bekant är, flera gånger varit föremål för Statsrevisorernes och Riksdagens öfverläggningar. I Riksbanken insätts nemligen, med mycket besvär för densamma, en mängd småposter, hvilka sedan i större belopp uttagas, utan att Riksbanken af dem har någon nytta. På alldeles samma sätt begagnas Riksbanken äfven af andra inrättningar, hvilka bespara sig åtskilligt tjenstemannabiträde för kontrollering genom att begagna Riksbankens räkning såsom en kontroll. Lika billigt som det är, att Riksbanken för hvad den mottager i förvar, enligt 22 § i bankoreglementet, uppbar ersättning, lika billigt torde det också vara, att Riksbanken äfven i detta fall, då den emottager penningar endast för att förvara dem, erhåller någon ersättning därför. De inrättningar, hvilka icke finna med sin fördel öfverensstämmande att i detta afseende anlita Riksbanken, ega ju full frihet att afhålla sig derifrån; och för min del kan jag icke rekommendera ett sådant sätt att ordna penningväsendet och förvalta den allmänna bankinrättningen, att man der skulle eftersträfvat penningar, som endast förorsakade besvär för banken, endast derfore att man icke unnade andra att hafva nytta af dessa penningar.

Jag hemställer om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Mörner: Det finnes många inrättningar, hvilka fått sig ålagdt att insätta sina penningar på deposition i Riksbanken utan ränta, men hvilka icke kunna hänföras till "Staten samt dess allmänna verk och kassor"; och det är just om en sådan inrättning jag vid detta tillfälle ordat. Om det också skulle hända, att Riksbanken vid den tid, då utskylderna för Stockholms stad skola inbetalas, får under några dagar vidkännas besväret att, i sådant afseende, mottaga penningar, är likväl detta besvär, med afseende på de fördelar Riksbanken för öfrigt här i staden åtnjuter, af så liten betydighet, att jag anser det vara småaktigt af Riksbanken, att derför begära betalning.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden: 1:o att den förevarande punkten måtte bifallas; 2:o af *Friherre Skogman*, att punkten skulle antagas med uteslutande af följande mening: "Och skola, med undantag af staten samt dess allmänna verk och kassor, öfrige räkningshafvare erlagga den afgift för räk-

ningens hållande, som af fullmäktige bestämmes"; och slutligen 3:o af Herr Rydqvist, att punkten skulle afslås och motsvarande stadgande i nu gällande reglemente bibehållas oförändradt.

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

18:de punkten samt 1:sta—3:dje punkterna.

Biföllos.

4:de punkten.

Mom. 1.

Biföllo.

Mom. 2.

Herr Ribbing: Med anledning af den reservation, jag tagit mig friheten bifoga Utskottets förslag i denna punkt, hade det kanske varit riktigare, om jag hade begärt ordet redan vid 2:dra punkten; men då min reservation icke innefattar något bestämdt yrkande, har jag ansett, att det kunde vara tids nog, om jag vid denna punkt yttrade mig. Det sätt, hvarpå Herr Wallenbergs motion om förändring i grunderna för Riksbankens sedelutgifningsrätt blifvit behandlad, har icke för mig varit tillfredsställande. Om Fullmäktige icke hade dröjt så länge med att afgifva sitt utlåtande angående Herr Wallenbergs motion, — ett dröjsmål, som varade nära nog 3 månader efter det denna motion blifvit remitterad, ett dröjsmål, som jag för öfrigt icke vill bestämdt klandra, emedan jag icke känner anledningen dertill, om jag också icke kan underlåta att förklara, att det hade varit önskligt om det blifvit kortare — tror jag också, att Utskottet skulle kunna hafva behandlat denna motion något grundligare och kommit att se saken från andra sidor än nu skett. Det lär väl icke af någon kunna bestridas, att de bestämmelser angående bankens metalliska kassa och om beräkningen af sedelstocken, hvilka innehållas i det för Riksbankens förvaltning nu gällande reglemente, till sin uppställning äro mycket orediga och besynnerliga, och anledningen dertill är att söka i medgifvandet af en sedelutgifning på 30 millioner öfver metalliska kassan, grundad på hvad man kan kalla bankens allmänna kredit. I 5:te § omtalas en slags metallisk kassa; i 6:te §:s 3:dje moment omtalas ett annat slags sådan, hvartill hänföres det silfver och guld, som är under transport från utrikes ort, samt bankens medel hos bankinrättningar eller handelshus å utrikes ort. Till följd af bestämmelsen, att sedelutgifningen får uppgå till 30 millioner kronor utöfver den senast omnämnda metalliska kassan, har, då man väl vet, att detta är en ganska långt sträckt sedelutgifning, man måste inskränka denna bestämmelse genom stadgandet i 6:te §:s 2:dra moment. Allt

detta bör, efter min tanke, icke längre bibehållas, utan man bör, såsom Herr Wallenberg i sin motion ganska riktigt yttrat, låta banksedeln vara banksedel och metalliska kassan äfven vara hvad den är. Om de grunder Herr Wallenberg föreslagit hade blifvit tillämpade, skulle man snart nog hafva funnit, att bestämmelserna rörande dessa båda saker, sedelutgifningsrätten och metalliska kassan, skulle hafva blifvit mycket klarare än nu är händelsen.

Jag har endast i allmänhet velat påpeka dessa förhållanden och skall, för att nu icke längre upptaga tiden, icke framkomma med något bestämdt yrkande, men Herr Wallenbergs motion har, såsom jag i min reservation antydt, syntts mig väl egnad att taga i öfvervägande.

Herr Ekman, Johan Jakob: Då den siste talaren började sitt anförande, trodde jag, att han hade för afsigt att framställa något yrkande; men då han icke gjort detta, utan förklarar, att han därmed icke ville upptaga Kammararens tid, så anser jag mig lika pligtig att icke taga tiden i anspråk genom att upptaga till genmälande hvad han yttrade. Då jag för öfrigt gillar det här framlagda förslaget och ogillar, att banken skulle få utgifva sedlar på vaxlar, hvilka äro vida viktigare att hafva såsom reserv i händelse af behof, än att taga i anspråk för sedelutgifningen, så anser jag mig böra anhålla om bifall till det föreliggande momentet.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

Mom. 3.

Bifölls.

5:te punkten.

Bifölls.

6:te punkten.

Mom. 1.

Herr Rydqvist: Den anmärkning, jag har att göra, gäller endast en småsak; men jag utber mig, att någon af Utskottets ledamöter ville upplysa mig om hvad meningen är med de i detta moment använda ordalagen. Det heter nemligen: "I Riksbankens så väl hufvudsom afdelningskontor emottages svenskt guldmynt, prägladt i enlighet med Kongl. Förordningen den 31 Juli 1868 och äldre författningar, *efter dess värde i gängbart mynt.*" Så vidt jag förstår, är det guldmynt, hvarpå man här syftar, dukater och karoliner; jag känner icke några andra svenska guldmynt än dessa, som här skulle kunna afses. Då ber jag att få den frågan besvarad: hvad värde hafva dessa i gängbart mynt.

Herr Dufva: Jag ber att få nämna, till svar på den siste tala-

rens fråga, att *karoliner* hafva ett värde af 7 kronor 20 öre i gångbart mynt och *dukater* i jemnt tal af närmast 8 kronor 40 öre.

Herr Rydqvist: Jag ber först att få anmärka, hvad karolinen beträffar, att det icke är så precis afgjort, att den skall hafva ett värde af 7 kronor 20 öre. Vidare hemställer jag, huruvida det icke i så fall hade varit lämpligt, om man hade satt ut, att dukater skulle inlösas efter 8 kronor 40 öre och karoliner efter 7 kronor 20 öre, hvarigenom hvar människa hade vetat hvad det här intagna stadgandet betydde. Nu står här blott, att de skola inlösas "efter deras värde i gångbart mynt." Hvad jag vet är, att jag för min del köpt dukater i Riksbanken efter mycket olika pris; och jag tror icke, att de erhållit något fixt värde genom den nuvarande myntlagen. Det hade efter min åsigt varit bättre, om man sagt rent ut hvad man menade med stadgandet i detta moment. Jag har för öfrigt icke något yrkande att göra.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölles.

Mom. 2 och 3.

Biföllos.

Mom. 4.

Herr Dufva: I afseende på stadgandena i första punkten af detta moment ber jag att få framställa några erinringar. Det talas här om huruledes *omyntadt guld* skall för Riksbankens räkning inlösas. I stället för det här använda uttrycket "omyntadt guld" hemställer jag att orden "guld i plants" måtte insättas. En sådan förändring vore efter min tanke ändamålsenlig, ty för att kunna lämpligen provas och förvaras i Riksbanken, är det nödigt, att guldet har plantsform, och om någon inlemnar annat omyntadt guld, måste det följaktligen först nedsmältas till plantsform. Jag tror derföre det vore skäl att här använda det uttryck jag nu föreslagit, eller "guld i plants", något som äfven blifvit iakttaget uti den i detta ämne väckta motion. Vidare heter det i samma punkt af det förevarande momentet: "när sådant till Riksbankens hufvud- eller afdelningskontor eller till Kongl. Myntverket för Riksbankens räkning aflemnas." Med anledning häraf får jag erinra, att man hittills alltid iakttagit det förfaringssätt, hvilket väl också torde för framtiden vara det säkraste, att allt Riksbankens guld och silfver skolas i Myntverket provas; likasom det i bankens räkenskaper upptages efter det värde, som Myntverket vid probering funnit det hafva. Det synes då temligen oegentligt att, med förbigående af Myntverket, låta inlemna det äfven vid afdelningskontoren, helst detta äfven skulle medföra onödiga kostnader. Om nemligen större metallpartier komma i fråga till inköp, så har erfarenheten visat, att desamma föras från afdelningskontoren till Stockholm med mindre kostnad af de enskilda försäljarne än af Riksbanken, som är nödsakad att för transporten begagna postverket, och det faller sig å ömse sidor

lämpligare att hellre vidtaga några jemkningar i afseende på priset, än att Riksbanken skulle åtaga sig transporten genom landet, hvilken för densamma blir dyrare. Hvad som i främsta rummet synes böra ändras af de i detta moment använda ordalag är dock stadgandet, att det omyntade guldets skall inlösas "med guldets behörigen styrkta värde i svenskt mynt." Är meningen härmed, att guldets värde skall kunna styrkas på något annat sätt än genom myntverkets deröfver afgifna bevis, så kan sådant leda till icke så obetydliga förluster för Riksbanken. Det är visserligen fallet, att, då Riksbanken införskrifver guld från utländsk ort, dess korrespondenter måste köpa detsamma efter de attester, som derute aflemnas öfver guldets probering, och att vid den omprobering som, då det kommit hit, verkställes skilnaden i halt i de flesta fall visat sig temligen ringa. Det är dock icke så alldeles säkert, att icke rätt obehagliga undantag understundom kunna inträffa. Det hände för icke så länge sedan med silfver som blifvit för Riksbankens räkning inköpt af Danska nationalbanken, att de utländska probersedlarne befunnos ganska otillfredsställande och skilnaden vid omprobering betänkligt stor, så att man fann sig föranlåten att vidtaga särskilda åtgärder för att för framtiden söka förekomma något dylikt. Vid sådant förhållande tror jag, att det vore riktigast och för Riksbankens säkerhet af stor vikt, om man stadgade, att allt guld som erbjudes till inlösen, skall aflemnas till Myntverket och inlösas efter Myntverkets bevis öfver dess värde. Hvad i öfrigt beträffar det nu föreliggande momentet, ber jag blott att få nämna, att jag fortfarande, i enlighet med hvad Fullmäktige i sitt i betänkandet anförda utlåtande tillstyrkt, vidhåller den meningen, att det för inlösningen stadgade afdraget bör sättas till $\frac{1}{3}$ procent, ehuru jag, om icke någon annan här väcker fråga derom, icke anser skäl vara att tvista om den saken, derest det är Kammarrens åsigt, att Riksbanken bör åtnöjas med $\frac{1}{4}$ procent. Slutligen ber jag att få anmärka, att ordet *myntskatt* numera är oegentligt, då sådan skatt icke finnes, utan det heter "myntningskostnad" i lagen.

På grund af hvad jag nu anført får jag hemställa, att Kammarren ville, i stället för den af Utskottet föreslagna lydelsen af första stycket i det nu föreliggande 4:de momentet, antaga följande: "Guld i plants, som till Kongl. Myntverket för Riksbankens räkning aflemnas, inlöses, enligt Myntverkets bevis, med guldets värde i svenskt mynt eller 2,480 kronor för ett kilogram fint guld efter afdrag derifrån af en fjerdedels procent i myntningskostnad; börande etc.", i öfrigt lika med Utskottets förslag. Och får jag vördsamt hos Herr Talmannen anhålla om proposition å detta förslag.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag kan icke annat än gilla första delen af den siste talarens förslag, att orden "*omyntadt guld*" borde utbytas mot "*guld i plants*", ty det är utan tvifvel billigt, att myntverket icke skall bära den kostnad, som kan i fråga komma för att få ett parti guld omsmält i plants.

Hvad den senare delen af förslaget angår, så är Utskottets förslag i det afseendet föranledt deraf, att man velat bereda allmänheten tillfälle att få sälja guld äfven på andra ställen än i Stockholm. Jag

vill dock gerna medgifva, att det kan vara en större olägenhet för Riksbanken att ombestyrta transporten af guld från andra orter, än för den enskilde att aflemna det direkt till hufvudkontoret eller myntverket. Vid sådant förhållande och då det jemväl möjligen kunde förorsaka svårigheter, om man skulle utröna guldets värde på andra ställen än i myntverket, så vill jag icke sätta mig emot den siste talarens förslag, utan ber att få instämma i detsamma.

Herr Dufva: Min uppmärksamhet har blifvit fastad derpå, att äfven i andra punkten af det förevarande momentet förekommer ordet *myntskatt*, och jag anhåller därför, i öfverensstämmelse med hvad jag nyss hemställde, att detta ord äfven i andra punkten måtte utbytas mot *myntningskostnad*.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade yrkats af *Herr Dufva*, att momentet skulle bifallas med följande förändringar, nemligen att början af första stycket erhöles följande lydelse: "Guld i plants, som till Kongl. myntverket för Riksbankens räkning aflemnas, inlöses, enligt myntverkets bevis, med guldets värde i svenskt mynt eller 2,480 kronor för ett kilogram fint guld efter afdrag derifrån af en fjerdedels procent i myntningskostnad; börande etc."; samt att det i andra stycket förekommande ordet *myntskatten* utbyttes emot ordet *myntningskostnaden*.

Härefter gjordes först proposition på bifall till momentet oförändradt, hvarvid svarades nej, samt sedermera proposition på detsammans antagande med de af *Herr Dufva* föreslagna ändringar, hvilken proposition med ja besvarades.

Mom. 5.

Bifölls.

Härefter anmälte sig och yttrade

Grefve Mörner, Carl Görän: Jag anhåller att mot Kammarrens nu fattade beslut få anmäla min reservation. Tionde paragrafens 5:te moment i hittills gällande bankoreglemente innehåller den bestämmelsen, att Fullmäktige kunna "befria säljare af omyntadt silfver och guld från så väl myntskatt, som det eller de särskilda afdrag i öfrigt, hvartill Kongl. Myntverket är berättigadt, utan afseende derå, om silfver eller guld blifvit inlemnadt i Riksbankens hufvud- eller afdelningskontor eller å Kongl. Myntverket". Detta utvisar tydligt, att för närvarande mottages guld och silfver både i hufvud- och afdelningskontoren; och då jag tror, att det icke varit skäl att borttaga en rättighet, som allmänheten hittills haft och hvarmed efter min tanke ingen olägenhet varit förenad, så får jag mot det nu fattade beslutet anmäla min reservation.

7:de punkten.

Mom. 1.

Herr Dufva: Hvad den första delen af nu föredragna moment beträffar, så omtalas i Utskottets motivering, att den är hemtad från 5:te punkten i de vid förra riksdagen beslutade öfvergångsstadgandena. Såsom den nu af Utskottet blifvit affattad, innehåller den emellertid en föreskrift, att Riksbanken skall, så vidt ske kan, så väl vid hufvud- som afdelningskontoren utvexla silfvermynt, prägladt enligt 1855 års författning. Den föreskrift åter, som finnes bland öfvergångsstadgandena, innehåller i detta afseende blott, att det, så vidt ske kan, skall i afdelningskontoren beredas tillgång till utvexling *mot guldmynt* af silfvermynt å två R:dr och lägre valörer, och är således af vida inskränkta omfattning. De ordalag, som Utskottet här föreslagit, innebära, att Riksbanken skulle vara skyldig att med viss fullgod valuta inlösa sina sedlar på fem särskilda ställen, hvilket väl icke kan vara rätt, då det icke är någon banks, lika litet som någon enskild persons skyldighet att infria sina skulder på mera än ett ställe. Hela detta öfvergångsstadgande, som här är i fråga satt att bibehållas, är numera af ganska ringa vikt, enär Fullmäktige varit i tillfälle att förse afdelningskontoren med så pass mycket af det äldre silfvermyntet, som för tillämpning af det nu gällande öfvergångsstadgandet erfordras och tillverkning af det nya silfvermyntet så fortgått, att detta snart torde blifva allmänt tillgängligt. Af 10 och 25-öresstyckena äro nemligen redan betydliga belopp under tillverkning och till en del aflemnade och hvad en- och två-kronorna beträffar, är det bekant, att allmänheten icke har någon synnerlig häg att begagna dem. Vid sådant förhållande tror jag det vore bäst, om hela denna del af det förevarande momentet utginge. Hvad åter angår momentets senare del eller föreskriften, att det gamla silfvermyntet, sedan det nya blifvit tillgängligt, skall utlemnas endast i den mån sådant kan föranledas af 1:sta paragrafen af 1873 års lag, hvarigenom innehafvare af Riksbankens å silfver lydande sedlar blifvit tillförsäkrade rättighet att få desamma mot silfvermynt inlösta, så får jag fästa uppmärksamheten derpå, att ett stadgande i denna syftning redan finnes och blifvit af Kammaren godkänt i 5:te punkten af Utskottets föreliggande betänkande, som föreslagit en med några ord förändrad lydelse af § 7 i bankoreglementet. Det föreskrifves i detta, nyss antagna stadgande, att sedlar både å kronor och riksdaler riksmünt skola inlösas efter deras lydelse; och nedanför paragrafen hänvisas i en anmärkning till 1873 års lag om det nya myntsystemet. Afven denna del af momentet synes mig således vara öfverflödig och kunna utan olägenhet borttagas. Och då det stadgande, som förut innehållits i 1:sta momentet af den föreliggande paragrafen, så vidt det behöfver qvarstå, blifvit intaget i 2:dra momentet af Utskottets förslag, får jag hemställa, om icke Kammaren finner lämpligast att afslå hela det nu föredragna momentet.

Herr Ekman, Johan Jacob: När Banko-Utskottet började att behandla den del af reglementet, som nu utgör föremål för Kammarens öfverläggning, hade ännu icke något af det nya silfvermyntet

kommit ut i rörelsen; och Utskottet ansåg sig därför böra i den föreliggande paragrafen intaga ett moment i den syftning, som förslaget innehåller. Då emellertid sedan dess temligen stora kvantiteter af det nya myntet kommit i omlopp och, efter hvad den siste talaren upplyst, äfven afdelningskontoren blifvit dermed försedda, så har jag för min del icke något emot, att första delen af momentet utgår, liksom jag icke heller finner skäl att bibehålla den senare delen, då ett stadgande i samma syftning redan finnes på annat ställe i reglementet intaget. Jag får således till alla delar instämma i den siste talarens yrkande om afslag å det föreliggande momentet.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades nej, samt sedermera proposition på afslag derå, som med ja besvarades.

Mom. 2 och 3.

Biföllos.

8:de punkten.

Bifölles.

9:de punkten.

Herr Rydqvist: Då det vid förra riksdagen var fråga om att bestämma lydelsen af de nya sedlarne, ifrade jag för den åsigt, att sedlar på en och fem kronor skulle erhålla följande lydelse: "Sveriges Riksbank inlöser vid anfordran denna sedel å 0 Kronor med *mynt* enligt lagen om Rikets mynt af den 30 Maj 1873". Såsom bekant var det genom gemensam votering som den nuvarande lydelsen bestämdes. Jag har för min del den erfarenhet och jag tror, att de fleste af Herrarne äfven förmärkt, att dessa sedlar, fastän de varit så kort tid ute i rörelsen, hafva väckt allmän förlustelse, då det står, att de skola inlösas med guld, hvilket ju är en omöjlighet. Huru man än ser saken, så innehåller lydelsen af dessa sedlar på En och Fem Riksdaler, sådan den nu är, en osanning. Jag skulle önska, att, då man icke kan veta, huru länge vi få behålla sedlar på nämnda valör, denna paragraf icke må blifva antagen sådan den nu är, utan ordet *guldmynt* utbytas mot *mynt*.

Herr Ekman, Johan Jacob: Jag kan visst icke gilla den nuvarande texten för sedlarne på En och Fem kronor. Vid förra riksdagen yttrade jag mig åtminstone i Utskottet deremot, men den blef af Utskottet föreslagen och af Kamrarne antagen. Jag tror därför, att det nu icke är värdt att söka åstadkomma någon ändring deri, utan snarare må vi hoppas, att dessa sedlar snart komma att upphöra. Icke kan jag gilla det förslag, som af den siste talaren framställdes, att ordet *guldmynt* skulle utbytas med *mynt*; ty det skulle

skulle då kunna hända, att en sedel på En krona invexlades med En krona i silfver, således det ena myntrepresentativet emot det andra, utan borde snarare texten vara sådan, att Riksbanken inlöser Tio En-Kronesedlar eller Två Fem-Kronesedlar med guld. Emellertid, då sista Riksdagen gillat den nuvarande texten, anser jag, att man nu icke bör göra någon förändring deri, utan yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Rydqvist: I anledning af den siste talarens anförande ber jag blott att få bemärka, att efter den nu gällande lagen silfvermyntet väl icke upphört att ega egenskap af mynt, fastän vi fått en annan standard, och man icke kan åläggas att emottaga silfver mer än till ett visst belopp.

Då icke någon understödt min åsigt, åtnöjer jag mig med att få densamma till protokollet antecknad och har icke något yrkande att göra.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

10—13 punkterna.

Biföllos.

14:de punkten.

Herr Rydqvist: Det 2:dra momentet af den nu föredragna paragrafen, hvilket är ett alldeles nytt stadgande, lyder sålunda:

“Derjemte skall, i enlighet med 16 § af lagen om rikets mynt den 30 Maj 1873, vid afdelningskontoren i Göteborg och Malmö alltid finnas så stort förråd af guld-, silfver- och bronsmynt, som erfordras för vaxling af sådana mynt, hvilka endast till statens kassar äro lagligt betalningsmedel, mot lika stort belopp samma slags gångbara mynt samt för utlemnande af guldmynt mot skiljemynt till hvilket som helst med tio kronor delbart belopp.”

Efter hvad jag vill erinra mig, talas dock i 16 § af lagen om Rikets mynt icke om de speciela kontoren i Malmö och Göteborg, utan om *alla* kontoren. Kanske att någon af Utskottets ledamöter behagade upplysa mig, hvarföre man uteslutit kontoren i Luleå och Visby.

Herr Ekman, Johan Jacob: Den anmärkta lagen talar icke om andra lånekontor än de i Göteborg och Malmö, ty man ansåg icke lämpligt att stadga en sådan invexlingskyldighet vid kontoren i Visby och Luleå.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

15:de, 16:de, 19:de och 20:de punkterna.

Biföllos.

Riksd. Prot. 1874. 1 Afd. 4 Band.

21:sta punkten.

Herr Rydqvist: Den föreskrift, som i denna paragraf blifvit meddelad angående utlåning till svenska medborgare utan afseende på deras boningsort, afser blott lån utan omsättningsrätt mot real-säkerhet samt kreditiv mot enahanda slags säkerhet, d. v. s. mot in-teckning. Då jag till fullo gillar detta, hemställer jag dock, om det icke skulle kunna utsträckas till lån mot hypotek af aktier och obligationer. Jag tror, att man vid bedömandet af dylika lån icke behöfver fästa synnerlig uppmärksamhet på låntagarens person, utan endast hålla sig till pantens värde, såsom förhållandet är med in-teckning. Jag kan icke se, hvarför en person, mantalsskrifven i Vester-Norrlands län, skulle kunna få ett lån här i Stockholm i bankens hufvudkontor emot hypotek af aktier eller obligationer, men icke en skåning kunna få ett lån mot dylik säkerhet vid kontoret i Göteborg.

Herr Ekman, Johan Jacob: Utskottet har utan tvifvel menat precis detsamma, som den siste talaren afsett, eller att med real-säkerhet förstås äfven aktier och obligationer, och jag tror att detta är den allmänna åsigten. Skulle real-säkerhet betyda något annat, är jag ense med talaren, att paragrafen bör formuleras på annat sätt; men då så icke torde vara förhållandet, anhåller jag om bifall till Utskottets betänkande.

Herr Rydqvist: Jag må erkänna, att jag, som fått min juridiska bildning under helt andra förhållanden än nu, icke har rätt kunnat fatta, att ett vanligt aktiebref eller en obligation, t. ex. af Riksgäldskontoret utfärdad, skall anses innebära *real-säkerhet*; men då man här yttrat, att jemväl dylika "papper" i bankväg numera betraktas såsom såsom real-säkerhet, så har jag icke något yrkande att göra.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

22:dra—27:de punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda utlåtande N:o 31, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande dikning m. m.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta utlåtande måtte punktvis företagas till afgörande och Utskottets i första punkten afgifna förordningsförslag paragrafvis genomgås och dess ingress sist förekomma; hvilket bifölls.

1:sta punkten.

§ 1.

Friherre Sprengtporten: Under återopande af Grefve Mörners reservation, i hvilken jag till alla delar instämmer, anser jag, att denna fråga icke bort lösryckas från lagen om vattenrätten, på grund hvaraf jag får yrka afslag på ej mindre den föredragna punkten utan äfven lagen i sin helhet.

Herr von Gegerfelt: I anledning af den siste talarens yrkande, att lagen i sin helhet måtte afslås, till följd deraf att lagen om vattenrätten ännu vore på Kongl. Maj:ts pröfning beroende, får jag upplysa, att Högsta Domstolen just anmärkt, att frågan om vattenrätten i sin helhet har alltför stor omfattning och berör en mängd ämnen, som icke lämpligen böra i en lag sammanföras. Vid sådant förhållande synes det temligen naturligt, att utbryta sådana delar deraf, som äro af särdeles vikt och icke stå i det oskiljaktiga sammanhang med de öfriga delarne, att något hindrar att dem sarskilja. För öfrigt kan jag meddeila den upplysning, att komiterades betänkande för närvarande ligger i lag-byrån, som i lyckligaste fall kan ninna att mot årets slut framkomma med ett förslag i ämnet, hvilket derefter skall underställas Högsta Domstolens och Kongl. Maj:ts pröfning. Således kan man icke hoppas att förslaget blir färdigt att framläggas för nästa riksdag. Den del af frågan, som nu utgör föremål för Kammarens behandling, är, i jemförelse med frågan i öfrigt, särdeles enkel och lätt; och jag får därför yrka, att förslaget icke på den grund, som den siste talaren anför, måtte underkännas.

Herr Hasselrot: Jag anhåller att få instämma i den siste talarens yrkande. Jag ber att dertill få lägga, att denna fråga om antagande af en lag för dikning är af stor vikt för jordbrukaren i allmänhet och har stora sympatier i synnerhet hos de mindre jordbrukarne; och jag tror, att det skulle väcka mycket missnöje, om denna lag blefve afslagen. Man kan visserligen anmärka, att ett helt lagförslag föreligger om ordnandet af vattenrätten i sin helhet och att man icke bort från det hela lösrycka en mindre del eller bestämmelserna om dikning. I detta hänseende ber jag dock att få påminna om behandlingssättet af vår nu gällande strafflag. Sedan nemligen den stora frågan om antagande af en ny kriminallag vid 1847 års riksdag fallit derigenom att två stånd stannade emot två, låg denna stora fråga nere till 1854 års riksdag, då på grund af enskild riksdagsmans motion Rikets Ständer antogo en del af kriminallagförslaget, eller 23 kap. om stöld och snatteri samt om rån, till följd hvaraf utkom en Kongl. förordning "om ansvar för stöld och snatteri samt rån", den 4 Maj 1855. Riksdagen derpå väcktes af samme motionär fråga om antagande af kapitlet om mord och dråp samt våld emot person samt om förfalskning och bedrägeri, till följd hvaraf utkommo Kongl. förordningen om förfalskning och bedrägeri samt annan oredlighet den 7 September 1858 samt Kongl. förord-

ningen "angående mord, dråp och annan misshandel" af den 29 Januari 1861, och först derefter framlade Kongl. Maj:t förslag om antagande af kriminallagförslaget i sin helhet, till följd hvaraf vi erhöilo vår nu gällande strafflag. Jag tror nu att man i den förevarande, vidt omfattande frågan om lag i afseende på vattenrätten bör gå till väga på samma sätt och antaga denna lag, stycke för stycke; och som bestämmelserna om dikning äro de, som bäst behöfvas, tror jag att Utskottet gjort rätt, då det till antagande utbrytit detta kapitel, sedan det blifvit inom Utskottet i vissa delar omarbetadt. Jag anhåller således om bifall till förslaget.

Grefve Mörner, Oscar: I någon Kongl. Maj:ts proposition eller någon annan officiel handling har jag nyligen läst ett yttrande af den för kort tid sedan afgångne Justitie-statsministern, deri han redogjorde för lagbyråns verksamhet och förklarade, att de af densamma handlagda lagförslag, deribland det om vattenrätten, voro nära sin slutliga behandling för att, sedan de undergått Högsta Domstolens granskning, framläggas för nästkommande Riksdag. Jag får erkänna, att jag ej är initierad i lagbyråns arbeten och lika litet vet hvad Regeringen ämnar göra eller icke göra, men, då man får bygga på hypoteser, så torde det tillåtas mig att framlägga de skäl, på grund hvaraf jag tror, att en lag i förevarande ämne snart skall komma från Kongl. Maj:t till Riksdagen. Begreppet vattenrätt är ett sväfvande begrepp, som jag ej tilltror mig att kunna definiera, men likvisst lärer ej kunna nekas att frågan om afdikning deri innefattas såsom en vigtig del. I min tanke vore besynnerligt om, sedan frågan om vattenrätten under många år varit föremål för pröfning och efter det Riksdagen ofta uttalat den åsigt, att större lagförslag böra komma från Kongl. Maj:t så att fullständig utredning åstadkommits, Riksdagen i ett ämne af så ingripande vigt som detta skulle frångå sina åsikter. Jag vågar äfven bestrida, att behofvet af en ny dikningslag är så ytterligt trängande. Vål vore, om vi i flera andra ämnen hade en jemförelsevis lika god lag som den om dikning. Ehuru den har sina brister, tror jag likväl, att ej några väsentligt behöfliga afdikningar kunnat förhindras af nu gällande lag.

Den första frågan är således om man nu bör lagstifta i detta ämne och denna fråga måste naturligtvis afgöras vid denna paragraf. Afslås den, så kommer, som vanligt, Herr Talmannen att träget uppropa en ledamot, som får yrka afslag på alla följande paragrafer. Antages deremot paragrafen, så uppstår naturligtvis debatt vid hvarje särskild paragraf, och hvad utgången då blir få vi då se. På frågans nuvarande ståndpunkt kan emellertid icke jag, utan att afvika från min reservation, stanna i annat yrkande än att den föredragna paragrafen måtte afslås, ingalunda för att förqväfva en lag i ämnet, utan emedan, som sagdt, vi hafva att snart förvänta från Kongl. Maj:t det vidtomfattande lagförslaget om vattenrätten, för hvilket förslags antagande hinder möjligen skulle kunna läggas genom att nu stifta en författning om dikning.

Herr von Möller: Lag-Utskottets betänkande, som innehåller

förslag till en lagförändring af vigt, inkom i förrgår. Jag betvivlar, att många af Kammarens ledamöter hunnit så begrunda förslaget som fordras för att fatta ett beslut. Läs vi i 6 §, så finna vi, att deri bestämmes dikningsskyldigheten så, att mark, för hvilken dikas skall, må kunna torrläggas till 4 fots djup. Blott i denna paragraf, hvars antagande jag ej vill bestrida, innefattas så mångfaldiga förhållanden, att en beräkning deröfver ej kan ske på stående fot. Jag beklagar, att detta förslag inkommit i en så sen timma af riksdagen, men då jag vet att frågan om vattenrätten, som omfattar äfven detta ämne, hvilat hos Kongl. Maj:t, så anser jag, i likhet med Friherre Sprengtporten och den siste talaren, att man intet förlorar om betänkandet afslås för närvarande. Antaga vi denna paragraf och de följande således komma under öfverläggning, så tror jag, att vi lätt kunna blifva öfverflyglade af Herrar ledamöter i Lag-Utskottet, som veta att väl föra en debatt. Jag förenar mig därför med dem, som yrkat afslag.

Friherre Cederström: Då jag i likhet med den siste talaren måste anse, att Kammaren haft för kort tid att studera detta betänkande för att det skulle vara möjligt att lagstifta i detta ämne, som ingriper i eganderätten, utan att större felaktigheter måste uppkomma, så får jag för min del förklara, att jag förenar mig med dem, som yrkat afslag. Utan att hafva egnat betänkandet en omsorgsfullare granskning, anser jag dock 12 § innehålla invecklade och svårösta bestämmelser, som skulle blifva onödigt betungande. Jag tror ej, att någon olägenhet skall uppstå, om vi låta förslaget hvilat till nästa riksdag och till dess närmare begrunda det, och anhåller således om afslag å betänkandet i dess helhet.

Herr Statsrådet Wærn: Med anledning af det tvifvel, som här framställts, huruvida vattenrätten skall komma att behandlas af lagbyrån, anser jag mig böra tillkännagifva, att denna fråga varit under öfverläggning inom konseljen och att man der ansett säkert, att vattenrätten ej hinner att behandlas af lagbyrån. Justitie-statsministern har önskat att denna åsigt måtte komma till Riksdagens kännedom. Någon utsigt finnes ej att lagförslag om vattenrätten kan framställas till nästa riksdag, utan kommer denna fråga att ännu något uppskjutas, för att göras till föremål för lagberedningens behandling.

Herr Odelberg: Jag har med ledsnad hört så många af Kammarens ledamöter uppträda mot detta lagförslag. De hafva i allmänhet såsom skäl för sitt motstånd åberopat, att betänkandet inkommit så sent, att man ej haft tid att läsa igenom, än mindre att begrunda det. Jag kan ej antaga detta skäl, helst frågan om en lag rörande vattenrätten redan länge varit föremål för öfverläggning bland landtbrukare i riket. Herrarne torde erinra sig att för åtskilliga år sedan nedsattes en komité för att utarbete en lag rörande vattenrätten i sin helhet. Det arbete, som denna komité utförde, blef på

vederbörligt sätt remitteradt till utlåtande af åtskilliga myndigheter, bland dem hushållningssällskapen, hvilka hade att yttra sig öfver 5 kap. af komiténs betänkande, hvilket just afhandlade förevarande ämne. Mer eller mindre betydande anmärkningar framställdes af de flesta hushållningssällskaper, och det hushållningssällskap, som jag tillhör, nemligen Stockholms läns, som rätt noggrannt granskade femte kapitlet, hvilket det ej fann antagligt ens i förändradt skick, utarbetade ett förslag till afdikningslag, som jemte det infortrade utlåtandet inskickades. Då jag nu läser Lag-Utskottets förslag, igenfinner jag der de hufvudsakliga stadganden, som Stockholms läns hushållningssällskap föreslog, hvarför jag måste godkänna Utskottets betänkande och yrka bifall till detsamma.

En talare yttrade, att Utskottets förslag skulle leda till allt för stora kostnader, emedan det stadgar torrläggning till 4 fots djup. Jag får fästa hans uppmärksamhet på, att redan i nu gällande lag är dikningsskyldighet föreskrifven till 2 alnars djup och han, såsom gammal landtbrukare, torde känna att för hvarje torrläggning är minst 4 fots dikning ett nödvändigt requisitum.

Jag ber att få yrka bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Hasselrot: Med anledning af en anmärkning, som gjordes af en ledamot på hallandsbänken, ber jag få upplysa, att Lag-Utskottets förslag ingalunda är uppgjort på fri hand, utan grundar sig på betydliga förarbeten. Redan den 14 Mars 1863 anhöllo Rikets Ständer att Kongl. Maj:t måtte nedsätta en komité för utarbetande af förslag rörande vattenrätten. Denna komité afgaf den 15 Juni 1865 sitt betänkande, som underställdes vederbörande myndigheters och hushållningssällskapers granskning. Såsom den siste talaren nämnde, inkommo emot detta förslag åtskilliga anmärkningar, hvilka föranledde Kongl. Maj:t att nedsätta en ny komité, som slutade sitt arbete den 29 Januari 1869. Lag-Utskottets nu framlagda förslag står nu i närmaste öfverensstämmelse med det af den sista komitén uppgjorda förslag. Endast några få förändringar äro i enlighet med Lagberedningens förslag vidtagna och det nu föreliggande förslaget är således ej en nyhet. Att denna stora fråga, som varit 10 år under behandling, snart löses är af största vikt för jordbrukaren. Utskottets förslag strider ej mot lagförslaget i sin helhet angående vattenrätten, utan det enas antagande skulle säkerligen underlätta det andras. Då härtill kommer, att vi i dag fått höra af en af Regeringens ledamöter, att lagförslaget angående vattenrätten icke är granskadt af Lagbyrån och att detsamma först kan af Regeringen framläggas sedan det undergått granskning i en blifvande Lagberedning, hemställer jag, om det vore klokt att förkasta den föreliggande enkla dikningslagen, som uppgjorts ej endast af jurister utan äfven af praktiske män.

Grefve Mörner: Då detta ärende handlades i Lag-Utskottet och ännu i dag då jag yttrade mig, trodde jag, att det utgjorde föremål för lagbyråns verksamhet, och att man snart kunde förvänta proposition i ämnet från Kongl. Maj:t. Det var mig därför smärtsamt att,

då jag byggt på grunder, hvilka jag var fullt berättigad att anse riktiga, finna mig besviken. Lagbyrån, som länge varit tillsamman utan att man fått se några egentliga frukter af dess verksamhet, tyckes således skola försvinna utan att hafva handlagt de ärenden, som sades af den vara behandlade. Att en Lagberedning nästa år skall sammanträda visste jag, men jag trodde ej att detta ärende skulle af den företagas, kanske i sammanhang med omarbetningen af hela vår civilrätt. Dermed torde dock dröja, ty vi hafva hört, att rättegångsordningen först skall behandlas af Lagberedningen, hvilket blir ett betydligt arbete. Emellertid måste jag medgifva, att, sedan Herr Statsrådet Wærn angifvit denna frågas närvarande ståndpunkt, är den grund, på hvilken min reservation stödjer sig, ohållbar. Då det är möjligt att representationen, på sätt i denna fråga skett, lemnas i okunnighet och utsättes för lika hastiga som obehagliga öfverraskningar, så torde det likväl förlätas mig om jag, en enskild representant, lupit i en fälla, hvilken jag ej hade anledning antaga vara för mig utlagd. Jag får således nu återtaga mitt yrkande om afslag på den grund, som jag i min reservation ock i dag framställt. Mitt yrkande kommer att bero på den granskning, som kommer att ega rum vid de särskilda paragraferna.

Friherre Sprengtporten: Efter Herr Finansministerns och den siste talarens yttrande torde vara föga skäl att uppträda till försvar för det yrkande, som jag till en början gjorde. Jag kan dock i anseende till frågans stora vikt ej anse begäran om uppskof till nästa riksdag obillig och fortfar därför i mitt förra yrkande.

Herr De Maré: Jag tror icke att det kan förnekas, att föreliggande lagförslag kan innehålla åtskilligt ganska beaktansvärdt och som bör läggas till grund för lagstiftningen i ämnet, men å andra sidan torde det dock icke vid den hastiga granskning, som kunnat egnas betänkandet, hafva undgått Kammarrens ledamöter att detsamma innehåller åtskilliga detaljbestämmelser, som icke äro så praktiska som den ärade representanten från Elfsborgs län antydde, då han sade, att förslaget var uppgjort icke blott af jurister utan äfven af praktiske män. Säkert är att det framkommit så sent, att någon granskning af detaljerna eller någon sammanjemkning till följd af återremiss icke kan medhinnas. Då landet kunnat berga sig utan denna lag i så lång tid, kan jag ej föreställa mig att någon särskild olycka skulle uppstå af ett uppskof med beslut i ämnet till nästa år; men då möjligen ett afslag å betänkandet skulle kunna tolkas som ett ogillande af sjelfva principen, tror jag att den lämpligaste utvägen vore att återremittera betänkandet. Motionären är då oförhindrad att nästa riksdag åter lägga fram sitt förslag och man kan förvänta, att Lag-Utskottet skall kunna inkomma med sitt betänkande så tidigt, att Riksdagen kan egna saken den uppmärksamhet den förtjenar. Jag anhåller således om återremiss af den nu föredragna paragrafen och, om denna anhållan bifalles, kommer jag att äfven vid de följande paragraferna göra enahanda yrkande.

Herr Odelberg: Sedan reservanten återtagit sitt yrkande om afslag på den grund han i sin reservation antydt, har man nu börjat yrka att betänkandet skulle afslås på den grund att frågan ej vore tillräckligt granskad. Detta påstående vågar jag emellertid bestrida. Om ock tiden för granskningen icke varit särdeles lång för Kammarens ledamöter, har den dock varit i det närmaste lika lång som för de flesta andra betänkanden. Jag vågar till och med påstå att få viktiga frågor kunnat vara föremål för en så fullständig pröfning från allmänhetens sida. Den först nedsatta komiténs betänkande har utdelats i tryck och hushållningssällskapen med flera myndigheter hafva haft tillfälle att yttra sig deröfver, och då kan jag ej inse annat än att frågan blifvit pröfvad. Den senare komitén har derefter med ledning af hushållningssällskapens uttalanden framlagt sitt förslag, och detta förslag har derefter behandlats i Utskottet. Af allt detta sluter jag att erforderlig granskning verkligen egt rum. Då denna fråga är af synnerlig vikt för hela vårt landtbruk, som i flera år väntat på dess lösning, och då nu Lag-Utskottet tagit saken om hand, vore det sannerligen illa, om man undanskjöte detta tillfälle att få en så behöflig lag.

Herr von Gegerfelt: Om Kammaren afslår betänkandet på den grund att Kammarens ledamöter icke haft tillräcklig tid att granska detsamma, så är det en sak, hvarom det ej tillkommer mig att yttra något. Jag vill endast anmärka, att frågan icke är så ny som man tyckes föreställa sig: två komitébetänkanden hafva redan länge varit utdelade, ett lagförslag, hufvudsakligen lika med det nu förevarande, framkom sista riksdagen i form af en reservation mot ett från Lag-Utskottet afgifvet betänkande. Om Kammaren nu återremitterar frågan, blir det Utskottets pligt att så fort som möjligt komma med ett nytt betänkande samt med ledning af den förda diskussionen framlägga ett nytt förslag. Jag får då hemställa, hvilken ledning Utskottet kan hafva af den förda diskussionen? Att betänkandet kommit in för sent, det är egentligen allt hvad man fått höra, men det är en sak, som numera icke kan hjälpas. Jag anhåller om bifall till den föredragna paragrafen.

Grefve Mörner, Carl Göran: Att Kammarens ledamöter äro tveksamme vid afgörandet af en fråga sådan som denna förefaller mig alldeles icke underligt, och jag kan för min del icke annat än beklaga, att ärendet så sent kommit under behandling vid riksdagen. För att söka åtminstone något lugna de farhågor, som med anledning af detta förhållande kunna hysas, tillåter jag mig nämna, att det nu föreliggande förslaget i allt det väsendtliga är detsamma, som uppgjordes af den komité, hvilken Kongl. Maj:t tillsatte för att granska det af den första komitén uppgjorda och att denna senare komité afgaf sitt betänkande redan år 1870, så att det uppgjorda förslaget haft en icke så kort hvilotid. Denna senare komité utgick icke från den åsigt, som den första komitén omfattat, att skapa någonting för oss alldeles nytt och hufvudsakligen bygdt på utländskt mönster, utan den gick i stället ut från den grundsats att söka utveckla de grun-

der, hvarpå den svenska lagstiftningen i nu i fråga varande hänseende var byggd och följde dervid hufvudsakligen de anmärkningar, som hushållningssällskapen och öfriga vederbörande afgifvit emot det först uppgjorda förslaget. Det hade kanske för sakens framgång varit önskligt att äfven detta senare betänkande fått göra samma marche som det förra, och underkastas hushållningssällskapens och öfriga vederbörandes granskning. Sådant läser emellertid icke ansetts nödigt, utan har det endast granskats af Högsta Domstolen, som hufvudsakligen riktat sina anmärkningar emot de delar af komiténs förslag, hvilka afhandlade frågorna om sjösänkningar samt vattenverks utrifning och jords expropriation för dylika ändamål, dervid Högsta Domstolen i åtskilliga hänseenden hyst betänkligheter emot förslaget. Jag har nu icke Högsta Domstolens yttrande till hands och har haft detta utskottsbetänkande så kort tid, att jag saknat tillfälle jemföra, huruvida Högsta Domstolens betänkligheter emot det nu föreliggande förslaget uppmärksamats, men jag tager för gifvet att Lag-Utskottet vid ärendets granskning icke underlåtit taga kännedom om Högsta Domstolens erinringar och i anledning deraf måhända gjort en eller annan modifikation i komiténs förslag. Det, som nu föreligger, innefattar icke något nytt utan blott ett fullständigande af det närvarande samt borttagande af några föreskrifter, som till följd af den utveckling svenska jordbruket tagit ej längre äro tidsenliga. Jag tror dertöre, att Kammaren, utan att äfventyra något, skulle kunna genomgå förslaget samt antaga detsamma i den mån det befinnes lämpligt. Förslaget kommer naturligtvis alltid att underställas Kongl. Maj:ts pröfning, och, långt från att hysa den åsigt att ärendets handläggning af vederbörande skulle påskyndas genom ett afslag å Utskottets betänkande, är det min enskilda tro, att en framställning från Riksdagen just är rätta sättet att åter väcka frågan till lif och förekomma, att den ytterligare lägges till handlingarne samt att under tiden tvisterna och grälen emellan jordbrukarne skola fortgå, utan att man har någon efter nuvarande förhållanden lämpad grund att skilja mellan den ene och den andre. Jag anhåller om bifall till Utskottets hemställan.

Herr vice Talmannen: Jag nödgas sluta mig till dem, som anse, att det kanske vore något hastigt att antaga ett lagförslag, som Kammarens ledamöter knappt hafva hunnit att sätta sig in i. Atminstone får jag för min del bekänna, att jag väl läst igenom förslaget, men att jag icke haft tillräcklig tid för att kunna öfverväga alla omständigheter, som jag tror böra betraktas, innan jag vill afgifva min röst. Man har sagt, att detta förslag stode i närmaste öfverensstämmelse med det sista komitébetänkandet, hvilket åter grundade sig på hushållningssällskapens anmärkningar öfver den första komiténs förslag, och att man sålunda hade all anledning förmoda, att det vore nöjaktigt, då alla dessa anmärkningar tagits i betraktande. Den talare, som varmast yttrat sig för bifall till förslaget, har två gånger sagt, att han förmodade att det undergått en allvarlig pröfning och att det stode i full öfverensstämmelse med den andra komiténs ännu icke utdelade betänkande. Ehuru jag lika lifligt som någon inser vigten af att så

fort som möjligt få en dylik lag, när man genom den nu existerande lagstiftningen ofta är förhindrad att vidtaga jordförbättringar, så tror jag likväl ej att, såsom frågan nu står, man blindt kan antaga Utskottets förslag. I likhet med den ärade talaren på kalmarbänken tror jag, att man genom en återremiss kan låta förstå, att man erkänner nyttan och behovet af att någonting företages. Det har deremot anmärkts, att Utskottets pligt, om frågan återremitterades, blefve att med ledning af den förda diskussionen söka vidtaga ändringar, men jag tror dock att man förut en eller annan gång återremitterat frågor för att hålla dem vid lif till en kommande riksdag. Man skulle för öfrigt väl kunna hitta på några anmärkningar, så att Utskottet finge roa sig med att söka hitta på något bättre. Jag vill ej säga, hvilkendera metoden som är den rätta, utan inskränker mig att gifva till känna, att, om jag nu skulle bifalla Utskottets förslag, så vore det ensamt på Lag-Utskottets auktoritet, i tro att Utskottet ställt sitt förslag i full tillstämmighet med den sista komiténs, men utan säkerhet derom och utan full visshet att detta betänkande vore godt och riktigt. Jag saknar således nu tillräckliga skäl för att tillstyrka bifall till betänkanDET utan fär i dess ställe förena mig med dem som yrka återremiss.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Hufvudsakligen på de skäl som anförts af den ärade talaren på kalmarbänken förenar jag mig med dem, som yrka återremiss af betänkanDET. Det är stadga det i § 6 som för mig syns mest betänkligt, i synnerhet sedan jag här hört den skiljaktighet, som råder i afseende å paragrafens rätta tolkning. Jag kan därför som redan sagdt ej annat än yrka återremiss.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande paragrafen, dels återremiss deraf och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till paragrafen, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, sedermera proposition på återremiss deraf, då svaren utföllo med många ja jemte några nej, och slutligen proposition på afslag derå, hvilken proposition besvarades med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter proposition på återremiss af paragrafen ånyo blifvit gjord samt med många ja jemte åtskilliga nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Herr *Odelberg* begärde votering.

Sedan Kammarén, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit bifall till paragrafen, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som återförvisar § 1 af Lag-Utskottets i utlåtandet N:o 31 framställda förordningsförslag, röstar

Den, det ej vill, röstar
 Ja;
 Nej;

Vinner Nej, bifalles paragrafen“.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—41.
 Nej—14.

Sedermåra föredrog, hvar efter annan, §§ 2—19 samt ingressen och blefvo, uppå särskilda, af Grefve *Mörner, Oscar*, gjorda yrkanden till Utskottet återförvisade.

2:dra punkten.

Bifölls.

Anmäldes och bordlades Bevillnings-Utskottets betänkanden:

N:o 12, angående åtskilliga ännu oafgjorda frågor rörande tullbevillningen;

N:o 13, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition om ändring af vissa bestämmelser i Kongl. Kungörelsen den 7 December 1866, angående restitution af bränvintillverkningsafgift vid utförsel af bränvin, jemförd med Kongl. Kungörelsen den 19 Juli 1872, dels ock väckt motion om ändring af förstnämnda kungörelses bestämmelse angående restitution af bränvinsskatt vid export till Norge; samt

N:o 15, angående beräkningen af tull-, post-, stämpelpappers-, bränvinsbrännings- och hvitbetssockertillverkningsmedlen.

Kammaren åtskildes kl. 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Fredagen den 15 Maj 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m. och dess förhandlingar leddes af Herr vice Talmannen.

Justerades 4 protokollsutdrag för sammanträdet å f. m. samt protokollet för den 6 dennes.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 32, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Första Hufvudtitel;

N:o 34, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Tredje Hufvudtitel;

N:o 35, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde Hufvudtitel; och

N:o 36, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Femte Hufvudtitel.

Anmältes till justering Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 39, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Åttonde Hufvudtitel.

Flere ledamöter begärde detta skrifvelseförslag på bordet.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 41, i fråga om den i Riksstaten uppförda oindelta spanmål.

Upplästes och godkändes Särskilda Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 65, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Sjunde Hufvudtitel i de delar, som varit föremål för Särskilda Utskottets behandling.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda utlåtande N:o 32, i anledning af väckt motion, åsyftande närmare bestämmelser rörande återvinningsrätt till lös egendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp rätte egaren afhänd.

Herr Sundell: Nu så här emot slutet af riksdagen älska Kammarens ledamöter icke långa anföranden, och jag skall icke heller dermed besvära; det är icke min sed. Men jag har ansett mig icke kunna underlåta att framträda, för att yrka bifall till min reservation, sådan den är affattad. Jag kan icke rätt gilla, att ett lagförslag, sådant som detta, hvilket fallit vid en riksdag, åter upptages vid den nästa, och jag frågar, hvarthän det väl skulle leda, om alla olyckliga motionärer handlade på samma sätt? Vi skulle då blifva utsatta för ett temligen onyttigt skrifvande, tryckande och talande, och våra riksdagshandlingar, som redan nu äro skäligen dryga, skulle ytterligare växa till sitt omfång. Då jag icke gerna kan föreställa mig, att åtminstone den Första Kammaren skulle genom något sitt tillgörande vilja uppmuntra ett dylikt, efter mitt förmenande, icke riktigt begagnande af motionsrätten, är det, som jag yrkar, att Kammarerna nu måtte afslå detta Lag-Utskottets betänkande.

Till följd af den form, jag gifvit mitt korta anförande, anser jag mig nu icke böra upprepa hvad jag i fjor i saken yttrade, och icke heller i Kammarens minne återkalla den rättsdeduktion i ämnet, som då lemnades af Herr Nordström, utan jag inskränker mig nu blott till begäran om afslag. Skulle diskussion i sjelfva saken uppkomma, kommer jag möjligen att hos Herr Talmannen ytterligare begära ordet, och äfven för min del inlåta mig på den föreliggande frågan; men jag vill åtminstone icke göra det, utan att vara dertill nödd och tvungen.

Herr Fröman: Af den diskussion, som föreföll på förmiddagen, kunde man sluta dertill att flere af Kammarens ledamöter, likasom jag, icke varit i tillfälle att på den sista tiden, som sig bort, följa med och tillräckligt sätta sig in i alla de ärenden, hvilka, såsom vanligt vid riksdagens slut, hoptals komma öfver dess ledamöter. Jag såg i detta förhållande en af orsakerna till det beslut, som fattades om den då behandlade frågans återremitterande, hvilket väl på vanligt språk vid denna tid på riksdagen vill säga detsamma som dess undanskjutande. Här föreligger nu till afgörande ett ytterligare förslag från Lag-Utskottet, visserligen icke till sina yttre dimensioner på papperet så omfattande som det förra, men det oakadt, efter min tanke, i rättsligt afseende af en vida mera ingripande betydelse. Det berör en fråga, som i det praktiska lifvet är af mycket stor vikt och hvilken

varit föremål för olika meningar hos våra på senare tider förnämsta juridiska auktoriteter, nemligen lagkomitén och lagberedningen, hvilka i afseende på densamma stannat i fullkomligt motsatta beslut. Utskottet säger i sin motivering, att det nu sökt afhjelpa de anmärkningar, som vid förra riksdagen gjordes emot Utskottets då framlagda förslag. Det kunde häraf tyckas, som om Utskottet på visst sätt ansåge denna fråga till sjelfva principen afgjord och att det nu endast gällde ett försök till omredaktion af Utskottets sista förslag. Jag tror icke, att saken kan så uppfattas; det lär väl nu lika väl som förra riksdagen gälla en strid om sjelfva principen, om hvad som i principiellt hänseende rättast och riktigtast bör stadgas i denna fråga om återvinningsrätt till lös egendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp rättte egaren afhänd. Jag behöfver nu icke återkalla i Kammarrens minne den lifliga diskussion, samma fråga sista gången föranledde, och särskildt det sakrika och intressanta anförande, som då afgafs till protokollet af en utaf Kammarrens ledamöter, hvilken nu beklagligen saknas. Då emellertid frågan efter min uppfattning är af så stor och genomgripande betydelse, så förefaller det mig, som det icke kunde vara lämpligt att nu afgöra densamma i all hast och då Kammarren är så fåtaligt samlad som förhållandet för närvarande är. Jag får således för min del förklara, att jag nu icke vågar lemna mitt bifall till Lag-Utskottets föreliggande förslag.

Herr von Gegerfelt: Ehuru jag fullkomligt väl känner, att Kammarren nu är mycket obenägen att bifalla detta och måhända hvilket annat förslag som helst, så anser jag mig icke kunna undvika att med några ord bemöta de anmärkningar, som af de siste talarne blifvit gjorda. Kammarren torde finna, att jag deraf icke behöfver taga mig någon anledning att gå in i sjelfva saken; ty några anmärkningar i sak hafva de icke framställt. Den förste talaren har grundat sitt yrkande om afslag endast på den omständigheten, att frågan föll vid föregående riksdag. Detta förslag är dock icke det enda, som kommer igen, oaktadt det en gång fallit, och sällan går någon fråga första gången igenom. Förra riksdagens afslag föranleddes af åtskilliga anmärkningar mot redaktionen; och i Andra Kammarren blef frågan på den grunden återförvisad till Utskottet. Utskottet har nu tagit dessa anmärkningar i noggrannt öfvervägande och i det nu framlagda förslaget vidtagit de rättelser, hvartill det med anledning deraf funnit sig befogadt. I förmiddagens sammanträde afslog eller rättare undansköt Kammarren ett lagförslag, som erkändes gå i den rätta riktningen, af det skäl, att Kammarrens ledamöter icke hunnit, under den korta tid det varit tillgängligt, fullständigt sätta sig in i detsamma. Detta skäl lär väl dock svårligen, och allraminst af en jurist, kunna med fog åberopas i förevarande fall; ty denna fråga är så gammal och så känd och minnet från föregående riksdag så friskt, att ingen, som aldrig så litet ligger åt det juridiska hållet, bör hafva svårt att i densamma fatta sitt beslut. Denna fråga är af vigt i så måtto, att man genom dess afgörande skulle undanrödja en olikhet i lagens tillämpning, som sedan längre tid tillbaka gjort sig gällande och försakat olägenheter; men för öfrigt torde den föga ingripa i våra

sambällsförhållanden och är från den synpunkten således icke af så synnerlig betydelse. Att lagkomitén och lagberedningen i afseende på densamma varit af olika mening, är icke någonting ovanligt; det har hänt äfven i åtskilliga andra fall. Olikheten rör här hvad som är lämpligt att stadga i detta hänseende och i så fall bör väl lagberedningen hafva presumtion för sig, då den är senare till tiden och tillsatt för att granska och förbättra de af lagkomitén afgifna förslagen. Hvad beträffar den siste talarens anmärkning, att Kammarens ledamöter vore så fåtaligt samlade, så ser jag med glädje, att denna brist blifvit i någon mån afhjeipt, sedan han yttrade sig. Jag får för min del anhålla om bifall till Lag-Utskottets förevarande förslag.

Grefve Mörner, Oscar: Jag kan gerna medgifva, att den nu i fråga varande lagen icke är af så stor omfattning, men endast så till vida som den icke är särdeles lång eller innehåller många paragrafer. Jag tror dock, att hvar och en, som något begrundat detta ärende, måste erkänna, att denna lag är mycket svårare att skriva än mängen annan med ett stort antal paragrafer. Den berör nemligen ett förhållande, som är så kinkigt och der det är så svårt att bestämma, hvar det rätta ligger, att der fordras ett ganska moget öfvervägande och behöfver väl genomtänkas, innan man gifver sig på att afgöra densamma. Å ena sidan måste man ju erkänna, att den, som blifvit bestulen, har rätt att återfå sin egendom; men å andra sidan kan det obestriddigen äfven gifvas förhållanden, då innehafvaren af den stulna egendomen kan vara berättigad att behålla densamma. Om nu Lag-Utskottets förslag innehåller en lycklig lösning af denna fråga, då skulle jag vara den förste att antaga detsamma. Men om man derom kan hysa någon berättigad tvekan, om man icke kan finna, att frågan verkligen blifvit utredd på ett sådant sätt, som dels erkänner och bestryggar den bestulne rätt, dels äfven fäster afseende vid sådana förhållanden, der det kan vara billigt, att den, som köpt det stulna godset, får detsamma behålla, då torde man göra rättast i att icke godkänna det framlagda förslaget. Att åsigtorna i detta ärende äro i högsta grad vacklande och osäkra, derom vittnar, om man vill återkalla den i minnet, den diskussion, som fördes vid förlidet års riksdag, derom vittna vidare de olika meningar, som härutinnan framstälts af lagkomitén och lagberedningen, derom vittna slutligen äfven de till det föreliggande betänkandet fogade reservationerna och särskildt den af Grefve Sparre afgifna. De anmärkningar, som af denne sistnämnde blifvit mot Utskottets förslag framställda, kan jag icke annat än finna ganska befogade. Att, såsom Utskottet gjort, uppställa ett alldeles obetingadt stadgande, att gods, som blifvit såldt å offentlig auktion, å marknad, torg eller annat allmänt försäljningsställe, eller i salubod eller handelsmagasin, der dylikt gods vanligen säljes, icke skall utan lösen få återtagas af den bestulne, det torde vara att gå något för långt, äfven om nu lagberedningen i en viss mån hyllat samma åsigt. Då man ännu så länge kan hjälpa sig fram med den gamla lagen, och det här framlagda förslaget efter min åsigt icke kan sägas hafva nöjaktigt utredd och löst den föreliggande frågan, som är af alldeles för stor vikt, för att man deröfver skulle kunna besluta, utan efter

en mogen och noggrann pröfning, så ser jag mig nödsakad att för min del anhålla om afslag å Utskottets hemställan i det föreliggande betänkandet.

Herr Fröman: Jag måtte, när jag senast hade ordet, hafva uttryckt mig mycket illa, då mitt yttrande kunnat gifva den näst siste talaren anledning att säga, att denna fråga icke borde vara obekant för en jurist. Den är mig alldeles icke obekant; men hvad jag ville säga var det, att man icke haft tillräckligt rådrom att begrunda, huruvida den lösning, som Lag-Utskottet nu föreslagit, verkligen är sådan, att man kan gå in derpå; och jag tror, att denna fråga är af den beskaffenhet att tåla vid ett grundligt öfvervägande så väl af jurister som andra, som hafva att afgöra, huruvida Utskottets förslag skall antagas eller icke. Samme talare anmärkte vidare mot mig, att den föreliggande frågan icke kunde anses vara af någon särdeles ingripande beskaffenhet i afseende på våra samhällsförhållanden. Till att börja med får jag erinra, att, då jag yttrade mig här om, skedde det under en jemförelse i detta afseende med det förslag till dikningslag, som i förmiddags utgjorde föremål för Kammarens behandling; och då lär väl litet hvar få erkänna, att den nu föreliggande frågan är af mera ingripande betydelse än en lag om dikningsskyldighet. Och vidare torde det icke kunna nekas, att, äfven i och för sig betraktad, denna fråga, om den också icke kan sägas inverka så direkt på våra samhällsförhållanden, likväl ur praktisk synpunkt och med hänseende till sammanlefnaden är af ganska mycken vikt. Det yttrades vidare, att äfven i åtskilliga andra frågor lagkomitén och lagberedningen varit af olika mening med hvarandra. Det är mycket sant; men det synes mig då så mycket mera skäl att just i sådana frågor gå med den största varsamhet till väga. Talaren ansåg vidare, att lagberedningens åsigt borde hafva företräde, därför att lagberedningen vore den till tiden yngre auktoriteten. I sådant fall borde Lag-Utskottet såsom den yngste auktoriteten också vara den allra tillförlitligaste; jag beklagar dock, att jag, till följd af mina åsichter i förevarande fråga, icke kan erkänna denna auktoritet.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr vice Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till förevarande utlåtande och dels afslag derå, framställde Herr vice Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllö med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda utlåtande N:o 33, i anledning af väckt motion om ändring af 23 § i Kongl. Förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skoloråd den 21 Mars 1862.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda utlåtande N:o 34, i anledning af väckt motion om ändring i gällande stadganden angående tillsättande af klockare, orgelnist och folkskolelärare.

1:sta punkten.

Herr von Gegerfelt: Denna gång vågar jag vördsamt påkalla Kammarens benägenhet att afslå Lag-Utskottets framställda förslag. Af detta betänkande inhemtas, att Rikets Ständer, genom skrifvelse den 6 Juli 1866, anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes meddela förändrade bestämmelser i den syftning, skrifvelsen innehåller, angående ej mindre prestval, än äfven val till orgelnist, klockare och annan kyrkobetjening samt folkskolelärare, att Kongl. Maj:t öfverlemnade ärendet till behandling af kyrkolagskomitén och att denna komité afgifvit förslag i fråga om tillsättning af klockare- och orgelnisttjenster. Nu har Lag-Utskottet ingått i pröfning af detta kyrkolagskomiténs förslag och förkastat detsamma, oaktadt det icke blifvit Riksdagen meddeladt, ännu mindre af Kongl. Maj:t pröfvadt. Jag tror, att en sådan Utskottets pröfning och i synnerhet ett sådant förkastande kommer väl tidigt. Ostridigt är, att de nu i fråga varande stadgandena om kyrkobetjeningens tillsättning behöfva förändras. Men då denna fråga är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, då den vidare lämpligen bör företagas i sammanhang med åtskilliga andra kyrkliga frågor, då den slutligen är af kyrkolagsnatur och således icke kan komma under afgörande förrän vid att blifvande kyrkomöte, hvarförinnan eller åtminstone hvartill vi kunna hoppas, att kyrkolagsförslaget i sin helhet skall vara färdigt att till pröfning företagas, så anser jag för min del alls icke lämpligt, att Riksdagen på förhand vidtager några åtgärder i densamma. Jag vågar således för min del vördsamt påyrka afslag å första momentet af Lag-Utskottets betänkande; jag hörde ej riktigt, om båda de i betänkandet förekommande momenten på en gång föredrogs — i så fall yrkar jag afslag äfven å det andra, som berör en fråga, hvilken, hörande under Kongl. Maj:ts lagstiftningsrätt, lämpligast torde böra afgöras i sammanhang med den förra. Det är för öfrigt ingenting i detta ärende som brådskar, utan det torde mycket väl kunna anstå, tills det hinner i vanlig ordning förekomma.

Grefve Mörner, Oscar: Jag delar visserligen i allmänhet den siste talarens åsigt derom, att, då en fråga är beroende på Kongl. Maj:ts pröfning, bör Riksdagen öfverhufvud afvakta det beslut, som kan följa deraf, och icke, utan att särdeles viktiga skäl förefinnas, på förhand ingripa i sakens gång, innan denna pröfning hos Kongl. Maj:t hunnit afslutas. Men här föreligger efter min tanke just ett sådant fall, då det kan vara af behöfvet påkalladt, att Riksdagen uttalar sin åsigt i frågan. Kongl. Maj:t hade visserligen hänskjutit detta ärende till kyrkolagskomitén, men denna komité's arbete, som lär hafva blifvit färdigt sistlidne höst, har dock varit af den art, att en ledamot af densamma ansåg sig tvungen att utarbete ett alldeles

särskildt förslag, då han icke kunde biträda det af komitén framlagda. Komiténs arbete innehåller nu, i afseende på den här föreliggande frågan, förslag till ett sådant stadgande, att, sedan kyrkoherden för tillsättning af klockare- och orgelnisttjänst på förslag uppfört tre bland de sökande, det skulle ankomma på kyrkorådet att till tjänsten utnämna en bland de sålunda föreslagne. Jag är öfvertygad om, att det ligger oss alla om hjertat, att en ny kyrkolag snart kommer till stånd; men jag vågar dock tro, att, om kyrkolagskomitén kommer fram med så beskaffade stadganden som detta, komma de att blifva om icke af Kyrkomötet, så åtminstone af Riksdagen afslagna; och så blir hela den viktiga frågan åter uppskjuten på en 8 eller 10 år. Det torde då vara ganska nyttigt och angeläget att åstadkomma en liten opinionsyttring i sådana fall, der Riksdagen erhållit kännedom om en eller annan punkt i kyrkolagskomiténs förslag, som synes mindre lämplig; och jag kan då för min del icke finna, hvarför Riksdagen skulle skjuta det nu föreliggande ärendet ifrån sig och icke kunna uttala sin mening om detsamma. Angående det mindre lämpliga och behöriga i de nu gällande stadgandena, att kyrkoherdens röst, vid tillsättande af de här i fråga varande tjänsterna, skall gälla lika med hälften af församlingens afgifna röster och således utgöra $\frac{1}{3}$ af hela röstetalet, derom torde väl icke vara mera än en mening. Då vi sålunda alla äro öfverens om, att en förändring härutinnan är af behovet högeligen påkallad, så torde det väl vara allt skäl att söka få denna förändring gjord i den rätta riktningen. Det är visserligen sannt, att, äfven om Riksdagen antager det föreliggande förslaget, kommer det icke att nu leda till något resultat; ty icke lär Kongl. Maj:t endast för den orsaken tillkalla ett urtima Kyrkomöte, och att ett sådant af andra orsaker skulle blifva sammankalladt, har man icke anledning att förmoda. Men så mycket vore dock med en sådan åtgärd vunnet, att Riksdagen derigenom uttalat sin opinion i denna sak, och denna Riksdagens yttrade åsigt kunde då komma att tagas i betraktande vid den granskning, som vederbörande myndigheter — Domkapiteln och jag förmodar äfven Hofrätterna — komma att företaga öfver kyrkolagskomiténs förslag, som naturligen blifver till dem hänvisadt. Man kan då hysa den förhoppningen, att förslaget blifver i detta hänseende rättadt och således i ett acceptiblarare skick framkommer både till Kyrkomötet och till Riksdagen. Det innebär således i sjelfva verket endast en opinionsyttring, om Riksdagen antager det nu föreliggande förslaget. Anser nu Kammaren, att det icke är skäl att afgifva någon sådan, utan att man hellre bör vänta, tills Kongl. Maj:t afslutat sin pröfning, ja! då afslår man detta förslag. Men för min del tror jag, att man derigenom skulle bidraga att öka de anledningar, som möjligen komma att göra, att kyrkolagsförslaget icke röner det mottagande af Riksdagen, som önskligt vore. Då jag således hyser den öfvertygelsen, att det skulle blifva till gagn och nytta för sakens slutliga afgörande, om Riksdagen nu uttalade sina åsikter i detta hänseende, så får jag för min del yrka bifall till Lag-Utskottets föreliggande betänkande.

Herr Hasselrot: Det är visserligen sannt, att den fråga, som

beröres i detta Lag-Utskottets utlåtande, vid kyrkomötet förevarit och der blifvit afgjord i den riktning, den siste talaren nämnde; men det oakadt känner jag mig icke förhindrad att, då frågan blifvit bragt å bane, uttala hvad jag deri anser vara rätt, och det synes mig då vara så påtagligt, att hvad Utskottet här föreslagit är rättvist och billigt. att det tyckes mig att knappast någon enda röst skulle kunna höja sig deremot. Om det äfven är en sanning att förslaget icke blifver lag derigenom att Riksdagen antager detsamma, så synes det mig dock vara af vigt att Riksdagen uttalar sin mening; ty afslår Riksdagen förslaget, kan deraf dragas den slutsats, att Riksdagen icke godkänt den princip, som ligger till grund för förslaget. Om detta åter af Riksdagen antages, så blir följden deraf sannolikt den, att förslaget till ny kyrkolag kommer att ändras i öfverensstämmelse med Riksdagens sålunda uttryckta mening. Det är af dessa skäl, och på det att Riksdagen icke måtte förkasta något som i och för sig är rätt, som jag för min del anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Herr von Geijer:

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr vice Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå, framställde Herr vice Talmannen proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många ja, blandade med nej, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många nej, blandade med ja; hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten förnyats samt med många ja, blandade med nej, besvarats, Herr vice Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande.

Grefve *Beck-Friis* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som bifaller förra delen af Lag-Utskottets hemställan i Utlåtandet N:o 34, röstar

	Ja;
Den, det ej vill, röstar	Nej;

Vinner Nej, afslås ifrågavarande del af Utlåtandet.“

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—27.
Nej—16.

2:dra punkten.

Bifölls.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda Utlåtande N:o 35, i anledning af väckt motion om upphörande af klockares brefbäringsskyldighet.

Friherre Nordenfalk: Lag-Utskottet säger i sin motivering, att, enligt hvad Justitieombudsmannens embetsberättelse utvisade, denna fråga fortfarande vore beroende på Kongl. Maj:ts nådiga pröfning, och att, då den förut i ämnet affärdade skrifvelsen just afsåge att bereda klockarne lindring i deras brefbäringsskyldighet, torde Riksdagens åsichter härom få anses redan uttalade. Det oaktadt anser Utskottet att, enär brefbäringsskyldigheten i öfrigt blifvit borttagen, en ny skrifvelse angående klockares sagde skyldighet borde aflätas. Det är mycket riktigt, att genom kronobrefbäringsskyldighetens öfverflyttande på postverket ett ytterligare skäl för den här ifrågasatta förändringen tillkommit; men, då frågan som sagdt redan hvilat till Kongl. Maj:ts pröfning, synes mig en ny skrifvelse i samma fråga alldeles öfverflödig, helst vid kyrkolagens omarbetning saken ju ånyo förekommer. Det är af detta skäl, som jag tillåter mig yrka afslag å den af Utskottet föreslagna skrifvelsen.

Herr Hasselrot: Det är visserligen sannt, att Riksdagen en gång uttalat sin åsigt i denna fråga och hemställt att klockarne måtte befrias från dem åliggande brefbäringsskyldighet. Men sedan numera brefbäringsskyldigheten i allmänhet upphört, och det blifvit postkontor vid nästan hvarje kyrka, har frågan kommit i ett nytt skick; det synes då temligen onödigt att klockarne vidare skola besväras med i fråga varande åliggande att springa bredvid postkärran med presterskapets bref; och är väl icke mer än den enklaste reform att låta dessa bref i stället befordras genom postverket. Under sådana förhållanden finner jag en förnyad skrifvelse väl på sin plats och anhåller för min del om bifall till Utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr vice Talmannen upptagit de gjorda yrkandena å dels bifall till förevarande Utlåtande och dels afslag derå, framställde Herr vice Talmannen proposition på bifall till Utlåtandet, och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Föredrogs ånyo och bifölls Lag-Utskottets den 13 och 14 dennes bordlagda Utlåtande N:o 36, i anledning af väckta förslag, åsyftande

förändrade bestämmelser angående dels lagfart å fastighetsfång och dels inteckning i fast egendom.

Föredrogs ånyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 13 och 14 dennes bordlagda Utlåtande N:o 10, i anledning af väckt förslag om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande utarbetande af en ordbok öfver svenska språket.

Herr Bergstedt: Jag har alldeles icke misskänt motionärens vackra och fosterländska syfte. Jag tror, att hvad han velat är något, som både kan och en gång måste vinnas; men jag är alldeles icke säker på att det syftet skulle ernås på det sätt, som han tänkt sig. Det yttrades här för icke många dagar sedan i mitt nära grannskap, att undervisningen i det svenska språket och särskildt i dess rättskrifning vid våra högre undervisningsanstalter bedrefvos på ett så hänsynslöst sätt, att det måste föra till hela den svenska litteraturens makulering. Detta omdöme fälldes af en talare, som är en af de mest erfarne och framstående bland våra skolmän, och på det området har jag ingen erfarenhet; men jag har någon reda på hvad som föregår inom litteraturen och kan vitsorda, att samma hänsynslösa bemödande der röjer sig till att göra våra vackraste litterära produkter, om icke makulerade, så åtminstone betydligt öfverkursade. Om jag derföre kunde emotse, att ett sådant uttalande, som man här begär, skulle lända till ett afbrott i detta hänsynslösa ofog, som den nämnde talaren så väl karakteriserade, då skulle jag vilja med min röst bidraga till framgången af Utskottets skrifvelseförslag; men, då jag föreställer mig, att det "procedere", som innefattas i en sådan skrifvelse, lika väl kan lända till ofogets sanktionering som dess tillrättavisning, anser jag det icke vara alldeles försigtigt af Riksdagen att under nuvarande förhållanden aflåta en så beskaffad skrifvelse. Men det finnes ett annat skäl, som bjuder mig att yrka afslag, och detta är, att hvarken Riksdagen eller Kongl. Maj:t eller någon statsmakt i verlden, icke ens kejsaren i det himmelska riket, lärer kunna genom ett beslut åstadkomma något sådant, som man här afser. Dertill fordras nemligen förarbeten, och det synes af litteraturen, att dessa förarbeten ännu icke äro så långt komna, att man kan genom nedsättande af en kommission med fördel bruka dem. Jag vågar säga, att jag är icke ensam om den öfvertygelsen, utan stöder mig på de främsta auktoriteterna i ämnet, att för närvarande finnas icke hos oss sådana krafter, som kunna lösa den uppgift, Riksdagen velat förelägga dem. Jag föreställer mig också, att hos dem, som i högsta hand hafva att vårda sig om vår intellektuella odlings väl och ve, icke kan saknas intresse för att arbeta i den syftning, som här afses, när det en gång blir någon utsigt att ett sådant arbete skulle kunna leda till ett lyckligt mål. Jag tror derföre, att Riksdagen, med en sådan skrifvelse som Utskottet förordat, hos Kongl. Maj:t gjorde en alldeles onödig påminnelse om en sak, som tvifvelsutän ligger Kongl. Maj:t lika mycket om hjertat, som Riksdagen, och det

vill då synas mig, som Riksdagen saklöst kunde låta bli att affärda en dylik skrifvelse, som i allt fall sannolikt icke på många år föranleder något svar.

Jag har hört, att anledningen, hvarföre Utskottet föreslagit Första Kammaren att godkänna Andra Kammarens beslut, skulle vara den, att man funnit att frågan, alltifrån 1871 års statsrevisorers framställning till Riksdagen, råkat ut för en något kuriös behandling. Jag vet icke om den behandling, frågan undergått, verkligen är så kuriös. Att Riksdagens revisorer, som äro Riksdagens hushållsinspektorer, trott sig finna, att penningar bortslarfvades eller att fara därför var å färde, och då, jemlikt sin instruktion, ansett sig böra derom göra anmälan, kan icke förundra. Man kan icke begära, att revisorerne, som hafva att granska siffror, egentligen skola vara kompetenta att granska litterära företeelser, och jag tror derföre också, att man, utan att göra deras vackra och berömvärda nit någon orätt, kan säga, att det yttrande, som de i ämnet afgåfvo, kanske icke precis var så förtjent af att uppställas såsom en auktoritet.

Såsom sakerna nu stå, tror jag, att vi böra inskränka oss till att för vårt fattiga språk uttala den välönskningen, att det gränslösa okynne, som dermed bedrifves, måtte af en eller annan naturkraft så stälfas, att man åtminstone får hafva sina barns förnamn i fred. För öfrigt lär väl kanske Försynen en dag hjälpa oss till sådana krafter, som erfordras för ett ordboksarbete. Men icke torde väl Riksdagen nu kunna med något hopp om framgång hos Kongl. Maj:t begära nedläggande af en kommission, för att göra ett arbete, som jag tror att icke mer än en enda nu lefvande människa skulle kunna utföra, och han står nu efter en lång och fruktbarande lefnad på sin ålderdoms yttersta gräns. Man sätter icke ned en komité för ett ordboksarbete, på samma sätt, som man tillsätter en komité för utarbetande af en utsökningslag, och jag tror derföre, att Riksdagen gör bäst i att icke besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse, på hvilken man icke på lång tid ännu kan vänta svar, så vida man icke vill hafva ett otillfredsställande sådant. Jag tillåter mig alltså hemställa, att Kammaren måtte, med erkännande af det goda syfte, som ligger till grund för motionärens framställning, förklara sig icke kunna lemna densamma sitt bifall.

Herr von Möller: När man läser det Tillfälliga Utskottets betänkande, så träffar man på sid. 3 uti detsamma följande ord: "Det är tillräckligt känt, att under det att vid åtskilliga läroverk den hittills allmännast vedertagna rättskrifningen tillämpas, vid andra väsentligen olika grunder i detta hänseende följas, ja, hvad värre är, att inom samma läroverk olika lärare kunna omfatta olika metoder". Jag vågar icke betvifva, att detta uttryck innebär sanning, och att Utskottets ärade ledamöter känt till förhållandena, då de nedskrefvo detta; men förhåller det sig på detta sätt, måste jag verkligen beklaga, att undervisningen uti vårt modersmål sålunda bedrifves i de allmänna läroverken, att olika metoder i afseende på rättskrifningen kunna tillämpas till och med inom samma läroverk. Att således behöfvat af en ordbok är konstateradt kan icke förnekas. Men fråga

är, huruvida en ordbok uti det syfte, som här är i fråga, d. v. s. en sådan som svarar mot tidens vetenskapliga kraf, nu skulle kunna utarbetas, sedan den enda institution, som har vård om vårt svenska språk, förklarar sig ur stånd dertill. Utskottet sjelft har icke kunnat utreda, huru detta skulle ske, utan föreslagit, att Riksdagen skulle vända sig till Kongl. Maj:t med en framställning i ämnet. Utskottet säger emellertid längre ned på samma sida: "Andamålet kan nemligen vinnas medelst en ordlista, sådan som den Svenska Akademien i dessa dagar af trycket utgifvit, om hon till allmänt bruk, företrädesvis i de offentliga undervisningsanstalterna, påbjudes". Om detta sker, så tror äfven jag, att vi snart vore ur den nuvarande olyckliga villervallan, som har till följd, att många icke veta, huru de skola skriva vårt modersmål. Detta skulle slita tvisten med den skola — jag vet icke hvad jag skall kalla den — som hyllar ett stafningsätt, alldeles olika det, som våra stora snillen och författare begagnat. Jag tror äfven, att Svenska Akademiens ordlista i det afseeendet tillräckligt skulle kunna fylla behovet. Att densamma varit efterlängtat synes af den upplaga, som inom några få dagar blifvit utsåld; det synes jemväl deraf, att en ny upplaga på omkring 5,000 exemplar är i fråga att utgifvas. Jag har äfven hört — och om jag misstager mig, anhåller jag, att Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet, som är här närvarande, måtte rätta mitt yttrande — att det är meningen, att denna ordlista skulle utdelas till våra folkskolor. Föreskrifves det, att densamma der skall följas och ännu heldre vid våra elementarläroverk, och erhåller den nya upplagan ett eller annat litet tillägg, så tror jag sannerligen, att "ordlistan" för närvarande skulle vara tillräcklig att stäffa den villervalla, som den förste talaren så väl har skildrat. Skulle det åter blifva Kammarrens beslut att ingå till Kongl. Maj:t med en framställning i det syfte, som detta förslag innehåller, så önskar åtminstone jag få till protokollet anfördt, att icke ett sådant arbete måtte lemnas i händerna på den nya skolan, hvars syfte, ehuru efter dess egen uppfattning riktigt, är att å ett fåtal litteratörer gifva berättigande att kullkasta det stafningsätt, som begagnats af våra store författare, och som anses riktigt af den enda institution, som har att vaka öfver vårt svenska språk. Jag har velat uttala denna min åsigt för det fall, att någon af Kammarrens ledamöter skulle begära bifall till betänkandet, och kunna utvisa behovet af en sådan ordboks utarbetande, då vi nu hafva Svenska Akademiens ordlista, fastän den ännu icke är till allmänt bruk föreskrifven. In till dess sådant skett, vill jag för min del hvarken yrka bifall eller afslag.

Herr Dahm: Ehuru jag icke har fullt klart för mig på hvilket sätt Kongl. Maj:t lämpligast skulle besvara den skrifvelse, som nu är i fråga att utgå från Riksdagen rörande utarbetandet af en ordbok, och ehuru jag icke vet hvilka åtgärder Kongl. Maj:t skulle kunna vidtaga med anledning deraf, då naturligtvis krafter att utföra ett så stort arbete icke genom någon Kongl. åtgärd kunna åstadkommas; men då jag likväl hoppas, att ett Riksdagens beslut möjligen kan väcka slumrande krafter till verksamhet, så vill jag icke taga på mitt

ansvar att afstyrka bifall till Andra Kammarens förslag. Då jag emellertid förklarar, att jag i min ringa mån vill biträda detta förslag, så innefattar detta icke blott ett bifall till hvad Andra Kammaren i frågan uttalar, utan äfven det komplettaste godkännande af det, som Första Kammarens Tillfälliga Utskott uti sina motiver yttrat. Det är härom, och i fall min åsigt delas af Kammaren i allmänhet, som jag anhåller, att flere af Kammarens ledamöter måtte uttala sig, ty frågan förefaller mig särdeles vigtig. Visserligen är det sannt, att Riksdagen derom i sjelfva verket icke kan något besluta, emedan det är en litterär fråga, som här är före, men så mycket kan Riksdagen åtminstone göra, att den uttalar ett bekymmer och en klagan öfver den i min tanke närgångna behandling, som man äflas med att låta vårt språks utseende undergå och hvilken, om den kan göra sig gällande, säkert kommer att införa flera mindre vackra, breda dialektljud i vårt tungomål. Jag slutar med att heit enkelt yrka bifall till hvad Andra Kammaren föreslagit, men anhåller att i detta bifall äfven måtte intagas godkännande af motiverna uti Första Kammarens Tillfälliga Utskotts betänkande.

Grefve Hamilton, Henning: I likhet med den talare, som först yttrade sig öfver denna fråga, befarar jag, att för närvarande icke inom landet finnes någon person uti den ålder, då en kraftig verksamhet af honom kan påräknas, som tillika besitter de egenskaper och insigter, som fordras för att sätta sig i spetsen för ett sådant arbete, som Tillfälliga Utskottet afsett och som innefattas uti Andra Kammarens beslut. Att öfverlemna utarbetandet af en ordbok åt en kommission tror jag också vara alldeles ändamålslost. Svenska Akademien har, såsom hvar och en känner, under många år arbetat på saken och arbetat på den så länge, att till och med revisorer och Riksdag tyckts tröttna vid dess arbete, utan att de egentligen visste hvad som var uträttadt, ty den tryckta delen eller bokstafven A. utgjorde naturligtvis en obetydlighet i jmförelse med det, som i öfrigt var gjort, då nemligen hvar och en lätt kan förstå, att utarbetandet af en ordbok kräfver stora förarbeten bestående uti samlandet af språkprof. Kollektift har likväl Akademien föga eller intet i saken kunnat uträtta, ty man skrifver icke en systematisk och vetenskaplig ordbok på det sätt, att man inom ett Kollegium diskuterar den ena eller andra språkfrågan, utan det måste vara en person, som är den bestämmande och som för öfrigt till sin hjälp har nödiga medarbetare. Det är på sådant sätt, som alla större ordboksarbeten blifvit bedrifna, bland andra äfven det största, och nyaste franska af Littré; han har ensam varit ansvarig för arbetet och stått i spetsen derfor, oakadt han vid dess utförande haft ett stort antal medarbetare och biträden. Jag hyser således för min del den farhåga, att för närvarande ett sådant arbete knappt låter sig hos oss utföras, men äfven om man skulle kunna finna en person med den skicklighet, lärdom och insigt, att han kunde ställas i spetsen för arbetet, så skulle detta dock icke uppfylla det ändamål, som jag tror att Andra Kammaren med sitt beslut åsyftat, och som egentligen är det, hvartill alla uti detta ögonblick sträfva, eller att få ett återhåll mot det ofog, som för närva-

rande bedrifves med vårt språk. Ett sådant arbete skulle nemligen helt säkert icke blifva färdigt inom ett tjugutal af år och under denna tid vet jag knappast hvem som skulle kunna hafva reda på språket, så vida nemligen inom läroverken undervisningen komme att bedrifvas på samma sätt som nu, att ynglingarne stå i fullkomlig ovisshet om ordens stafning, derföre att den ena läraren rättar deras scripta på ett sätt, den andre på ett annat. Får detta fortgå så länge som till dess en på vetenskapliga grunder utarbetad ordbok utkommit, så fruktar jag att vårt skriftspråk under tiden skall blifva alldeles förderfvadt. Dermed har jag likväl icke velat säga, att det ej är möjligt, att något kan uträttas för befordrande af det stora arbetet. Det kan vara en möjlighet, att regeringen, försedd med för ändamålet tillräckliga anslag, skulle kunna vidtaga åtgärder, icke för att i hast få en ordbok, som fyller vårt behof, men för att på det hela taget befrämja arbetets fortgång, och skulle Herr Chefen för Ecclesiastikdepartementet, som här är närvarande, anse att det för regeringen vore ett stöd med afseende på de åtgärder, som den i sådant syfte kunde vidtaga, om Riksdagen afläte den ifrågavarande skrifvelsen och dermed gäfve på hand, att den vid följande riksdag vore beredvillig att lemna erforderliga anslag, så vill jag för min del rösta bifall till Utskottets och Andra Kammarens förslag, hvarmed jag i annat fall tror att föga vore vunnet.

Herr Stråle: Enligt Utskottets uppfattning föreligga här tvänne skilda frågor. Den första af dessa är den om utarbetandet af en vetenskaplig ordbok öfver svenska språket. Denna fråga är särdeles stor och omfattande och Utskottet har icke förbisett de betydande svårigheter, för att icke begagna ett ännu starkare ord, som torde möta ävägbringandet af en dylik ordbok, likasom Utskottet antydt, att en mycket lång tid skulle komma att derföre åtgå. Då emellertid frågan blifvit väckt och af Andra Kammaren bifallen, har åtminstone Utskottet icke vågat taga på sitt ansvar att afstyrka ett så viktigt förslag, utan föreställt sig, att äfven Första Kammaren skulle rättas af det stora nationella ämnet och understödja den väckta frågan. Det är möjligt — och jag befarar det till och med — att för ögonblicket erforderliga krafter till arbetets utförande icke finnas att tillgå, men man må se sig om efter dem och kunna de finnas, så torde detta för vårt folks språk så viktiga företag böra ju förr dess hellre sättas i verket.

Det andra föremålet för vår uppmärksamhet uti detta ämne är den stora fara, som innebäres uti den närvarande språkförbistringen. Jag vill icke tala om hvad som kommit till vår kunskap angående förhållandena uti skolorna, huru uti olika klasser och till och med uti samma klass lärjungarne få lära sig stafva sitt modersmål på olika sätt, utan endast framhålla att enligt Utskottets åsigt en stor fara är för handen, att vårt vackra språk skall blifva alldeles förderfvadt. Utskottet har för sin del trott, att det vore hög tid, att något gjordes för att motarbeta detta. Jag medgifver, att uttrycken i Andra Kammarens beslut hade kunnat vara lyckligare funna, att detta beslut kunde mera direkt hafva uttalat hvad man önskade, men

Kammaren torde finna att föga hopp förefanns att i Riksdagens sista timma kunna åvägabringa ett efter vårt omdöme mera tydligt skrifvelseförslag och få det bifallet af båda Kamrarna. Utskottet har derföre föreställt sig att, när frågan kommer till Kongl. Maj:t, Regeringen, jemte det den tillser hvad som möjligen kan göras i fråga om ordboken, skyndsamt skall söka göra en rättelse uti den öfverklagade språkförbistring, hvilket temligen lätt borde kunna ske genom påbjudande af Svenska Akademiens ordlista till begagnande uti läroverken eller åtminstone en anmodan derom. Då vi här se närvarande Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet, så vågar jag för min del hoppas att denna skrifvelse från Riksdagen skall rätt uppfattas och äfven i det senare och vigtigaste afseendet föranleda ändamålsenliga åtgärder.

Jag tillstyrker bifall till Utskottets betänkande.

Herr Statsrådet Wennerberg: Jag ämnar yttra mig egentligen om den del af den förevarande frågan, som, upptagen af några föregående talare, berör det ofog, som anses för närvarande bedrifvas vid elementarläroverken, derutinnan, att svenska språkets rättstafning så olika skötes af olika lärare, att till och med inom samma läroverk ynglingarne erhålla olika föreskrifter i afseende på ortografien. Det är smärtsamt för mig, att beskyllningen om ett sådant ofog icke saknar grund; men det är mig tillika kärt att vid detta tillfälle kunna en stund sysselsätta mig med detta vigtiga skolärende och inför denna Kammare, som helt visst nitälskar så väl för undervisningen i allmänhet som för modersmålets häfd i synnerhet, få framlägga de betänkliga omständigheter, som för närvarande just uti detta afseende förefinnas och hvilka äro af den beskaffenhet, att de böra *väl* beaktas, innan man åtager sig att gifva ett bestämdt råd, huru man i ett fall, sådant som det angifna, rätteligen bör gå till väga.

Det är för ingen inom denna Kammare obekant, att den man, till hvilken fäderneslandet står i den största tacksamhetsskuld i afseende på den svenska språkforskningen, författaren till det förträffliga verk, som kallas "svenska språkets lagar", gifvit modersmålets studium en vetenskaplig grundläggning, som det förut ingalunda egt. För 30 eller 40 år sedan ansåg sig hvar och en svensk af någon bildning kunna skrifva vårt modersmål. Språket skrefs i allmänhet ganska lika icke blott inom läroverken, utan äfven aflärde och olärde utanför dem. Man ansåg modersmålets kannedom såsom gifven och lefde i afseende härpå i ett slags omedelbarhetens tillstånd, utan reflexion på några språkets lager. De lågo och dolda, och ingen fann nödigt att draga fram dem i ljuset. Man skref och ingalunda illa, men utan att hafva någon vetenskaplig auktoritet att följa.

Detta kunde icke så fortfara till följd af lika oafvisliga, som många omständigheter. Rydqvist utgaf sitt arbete, och framlade resultatet af sina forskningar för Sveriges i detta ämne vetgiriga allmänhet, och från den tiden forskrifva sig ej allenast de grundligare studierna af modersmålet, utan också de olika stafningssätten af detsamma. Just de män, som ifrigast intresserat sig för detta arbete, flitigast studerat detsamma och känna det bäst, äro de, som mer eller mindre

frivilligt åstadkommit detta så kallade ofog. De hafva nemligen ansett för sin uppgift att söka tillämpa de lagar de funnit i Rydqvists arbete. Genom de nyinrättade lärostolarne uti nordiska språk vid rikets universitet har der under de sista åren ett ovanligt och stegradt intresse för modersmålets rykt äfven börjat visa sig. Den ene efter den andre uti vårt svenska språk verkligt vetenskapligt bildade mannen har derifrån utgått, och de fleste af desse hafva blifvit anställda såsom lärare vid elementarläroverken; och det är just dessa män, som i allmänhet hylla de nya åsigtorna i afseende på rättstafningen. Det lider icke heller något tvifvel, att den, som vill studera Rydqvists arbete med allvar, skall finna, att det är han, som gifvit uppslaget äfven till dessa åsikter. Om nu ock dessa torde få anses berättigade, så säger sig dock sjelft, att de, när de falla i händerna på unga och oförståndigt nitiska lärare, lätt kunna gifva anledning till mycken oreda inom skolan. Om nu en sådan verkligen finnes vid våra läroverk, så beror detta icke derpå, att saken i och för sig är förkastlig, utan på ett ovist nit hos dessa lärare att under lärostunderna tillämpa sådant, som från dem borde hållas aflägsnadt.

Det har icke, mig veterligen, funnits någon föregående tid under hvilken våra bildade, icke ens våra stora litterära män skrivit det svenska språket på alldeles samma sätt. Jag vill icke trötta Kamraren med att göra en historisk uppställning härom från längre tid tillbaka; jag vill blott påpeka, att de samtida författarne Geijer, Tegnér och Wallin icke stafvade sitt modersmål lika och att, om man vill taga för sig Geijers skrifter uti hans egna upplagor, man skall finna att der råder en stor villrådighet i afseende på rättstafningen, så att till och med samma ord på samma sida af honom skrivas olika. Att således äfven förr i tiden och ingalunda längesedan svenska språket af kunnigt folk skrivits på olika sätt torde icke kunna förnekas; och för ett par tiotal af år sedan för sig gick förvandlingen af *ph* och *th* till *f* och *t* äfven vid våra skolor, utan att detta ådrog sig någon öfverdrifven uppmärksamhet.

Men, säger man, man lärde åtminstone icke ut det nya på olika sätt. Jag lemnar derhän, huruvida någonsin en tid funnits, då en kunnig lärare, som varit öfvertygad om riktigheten af ett visst stafningssätt, icke försökt och fått försöka att äfven bibringa lärjungarna detsamma. Man må ursäktas en sådan lärare, som t. ex. anser att såväl *der* som *här* bör stafvas med *ä* och icke blott det ena af dessa, hvilket hvar och en torde inse vara oriktigt, i fall han lär ut detta, och jag hemställer, huruvida han icke derutinnan kan vara i sin goda rätt. Det torde också vara klart, att ändamålet med ett sådant lärarens sträfvande icke är att åstadkomma en oreda, utan tvärtom en reda uti rättstafningen.

Jag tviflar dock på att denna reda sjelfmant kommer att inställa sig. Det är derföre af vigt att vid elementarläroverken ynglingarne få fortfarande följa den rättskrifningslära, som de först inhemtat. Då man känner att läroböckerna granskas af eforerne och att uppgift om de antagna läroböckerna insändas till Ecklesiastik-departementet, så har man icke skäl att befara att en så underhålligt ortografi vid något läroverk kommer att användas, att den icke går an att följa.

Jag anser således, att den öfverklagade olägenheten kan lämpligen afhjelpas derigenom att det anbefalles, att samma stafningslära, som först sättes i lärjungens hand, må för honom vara gällande som rättensnöre under hela lärotiden.

Hvad beträffar det förslag, som en talare framställde, att man borde påbjuda att undervisningen i rättstafning vid elementarläroverken skulle ske i enlighet med Svenska Akademiens ordlista, så säger jag öppet och ärligt, att ett sådant påbud vill jag icke tillstyrka Kongl. Maj:t att utfärda, emedan derigenom skulle i det måhända viktigaste läroämnet förqvävas den lust och benägenhet att såsom läroboksförfattare verka, som nu inom alla grenar af skolstudierna florerar och för hvarje år framvisar allt vackrare resultat, så att man genom en fri täflan mellan sakkunnige personer kan hoppas att slutligen erhålla den för skolan kanske viktigaste läroboken, en fullt tillfredsställande svensk språklära. Skulle man deremot en gång för alla påbjuda följandet af en viss regel, så hade man derigenom lagt en hämsko på sjelfverksamheten hos lärarne, hvilket i längden snarare komme att skada, än gagna den åsyftade enbeten.

Hvad den egentligen förevarande frågan beträffar, så har jag om den ganska litet att tillägga. Man hyser tvifvel, huruvida det kan vara att motse, att man genom ett penningeanslag skall lyckas få fram ett stort och för den fosterländska bildningen viktigt arbete. Ett önskningsmål är för visso detta arbete, för hvilket man icke kan göra nog stora penningeuppoffringar; och hvar och en som tror att genom beviljandet af en penningesumma utgifvandet af en svensk ordbok kan påskyndas, han bör väl också tillstyrka bifall. I likhet med en talare här i mitt grannskap vill jag uttala såsom min åsigt att ett ordboksarbete icke bör blifva kollegialt, ty det har hittills icke visat sig lyckligt, hvarken hos oss eller i andra länder. Det fordrar sin man för sig, och måhända hela hans lifs verksamhet. Jag vågar icke ens hoppas att, om man kunde finna en ung vetenskapsman vuxen arbetet, han skulle kunna hinna bringa det till slut annat än under mycket gysamma omständigheter. Jag beklagar äfven, i likhet med en annan talare, att den man, som främst torde besitta förmågan att åstadkomma detta arbete, numera dertill icke får anses såsom rätt mannen. Han har en annan, en stor uppgift att fylla och befinner sig vid en så långt framskriden ålder att på honom icke böra ställas några förhoppningar i afseende på ordboken.

Herr Berg: Då jag begärde ordet, var det min mening att säga, att jag fullkomligt instämmer uti det som Herr von Möller yttrade. Jag hade tänkt säga, att jag beklagar, att han icke på samma gång framställde något bestämt yrkande. Då jag emellertid medgifver, att derfor skulle hafva fordrats ett bestämt förslag, hvarpå han måhända icke var beredd eller hvilket han icke ansåg lämpligt att afgifva, så vill jag för min del ännu mindre försöka att framställa något bestämt yrkande. Då jag vidare hört Herr Ecklesiastikministern yttra, att han icke fullt gillade den nämnde ärade talarens tankegång, så vill jag för min del afstå icke blott från att göra något yrkande, utan äfven från allt ordande i ämnet, utom det att jag af-

vaktar hvad den nämnde ärade talaren vidare har att andraga, då jag vet att han begärt ordet. Jag har nemligen det förtroende till hans åsigt i denna fråga att jag troligen kommer att fullt instämma med honom.

Herr Bergstedt: Under diskussionens lopp har man inkommit på en så intressant afväg, att det verkligen är hårdt att icke få följadensamma. Jag tror likvisst, att det är min skyldighet att afstå derifrån, emedan jag här befinner mig uti en lagstiftande församling och icke uti en lärd akademi.

En talare med hög auktoritet har yttrat, att anledningen, hvarföre svenska språket behandlades på det sätt, som här öfverklagats och som han vitsordat vara enligt med verkliga förhållandet, vore den att ända till dess Rydqvist tryckte sina Svenska Språkets Lagar, befann man sig i omedelbarhetens tillstånd, men att man nu blifvit väckt derur och gjorde hvad man ansåg vara rätt. Mine Herrar! på denna omedelbarhetens ståndpunkt befinna sig världens mest bildade nationer, hvilka icke tåla sådant ofog i sina språk, som man här tillåtit och tillåter. Der anser man att, när man icke själf är en språkkarl, som genomforskat alla de menckliga tungomålen, så är man ock skyldig att ställa sig den allmänna regeln till efterrättelse. Följden häraf är att, såsom vi alla känna, dessa språk skrivas på ett nästan fullkomligt uniformt sätt. Men omedelbarhetens skede är nu en öfvervunnen ståndpunkt, och man skall nu veta hvarföre man gör en sak så eller så. Om vi för exemplet skall uppställa en diskussion öfver en samhällsfråga och dertill välja äktenskapet, så veta vi att våra förfäder lydde de lagar derför som de af menckliga lagstiftare erhållit, derföre att de ansågo sig icke hafva rätt att kritisera dem. I våra tider hafva vi rätt att kritisera dem, men huruvida vi hafva rätt att icke lyda dem vill jag ej inlåta mig på; jag tror att det är konvenablast att lyda dem, äfven om man diskuterar. Om svenska språkets lagar hafva en grund som kan undersökas, så låter man den äfven underkastas granskning, men om man tänker såsom heroer inom litteraturen, såsom en Humboldt, en Göthe, en St. Marc-Girardin, en Tennyson, så lyder man lagen, som är gifven, derföre att den är gifven, och vräker den icke under bordet och stiftar en ny lag, hvilken man dertill befäller andra att lyda. Detta är orsaken, hvarföre jag icke hyser någon så utomordentligt stor vördnad för dessa genomreflekterade män, hvilka, följande en stor mans föredöme, men icke hans omdöme, göra sitt bästa för att kullkasta de grunder, på hvilka han uppfört en vördnadsbjudande byggnad. På det rum, der man icke stiftar lag, utan lär sig att lyda lag, är det godt om läres att lyda lagen med allvar och vördnad och icke att kringgå den, utan att lyda densamma, så länge till dess man öfvertygat sin samtid om grundlösheten af densamma, och i laglig ordning fått den afskaffad. Om jag återgår till äktenskapet, hvarom jag förut talat, så, om den form derför, som hos oss är gällande, icke är den mest öfverensstämmande med det menckliga förnuftet eller med de fysiska lagarne för menniskans välbefinnande, underkastar man dessa förhållanden en debatt, men man befördrar

icke en ny lags giltighet genom att på eget bevåg, och efter egna fantasier, uppgöra för sig och andra en ny form för sådana förbindelser, utan man gör i alla händelser bäst i att i praktiken respektera den gamla.

Hvad jag nyss varit i tillfälle att höra om grunderna för undervisningen i svenska språket har gjort mitt stackars hufvud så förbrylladt, att jag har svårt att bringa reda i hvad jag förnummit. Jag har hört Herr Ecklesiastikministern säga, att det är nödvändigt att uniformiteten hyllas inom undervisningen, men att den skall gälla för hvarje särskild lärjunge från första klassen till den sista, icke för lärjungarne i allmänhet, — jag har icke kunnat uppfatta det sagda på annat sätt. Jag har vidare fått höra att det är af vigt att en mängd metoder och en mängd rättshafverier få göra sig gällande, på det att genom diskussionen dem emellan det riktiga må framkomma, men jag måste anhålla om åtminstone några dagars betänketid innan jag kan erkänna denna åsigts riktighet.

För att återkomma till det föreliggande betänkandet, så vill jag, i likhet med hvad jag förut yttrat, anhålla att denna Kammare behagade att icke lemna sitt bifall till Andra Kammarens beslut, just med anledning af det som vi i afton fått höra. Jag tror nemligen icke, att, äfven om vi hade de allra största summor att disponera, och äfven om vi voro öfvertygade att man med dessa summor skulle kunna åstadkomma hvad Riksdagen åsyftar, det vore riktigt klokt af Riksdagen att nu anslå dessa medel. När Kongl. Maj:t finner tiden vara inne att hos Riksdagen begära anslag för utarbetandet af en svensk ordbok af *den* beskaiffenhet, som jag tror inom denna församling åsyftas, så anser jag det vara Kongl. Maj:ts sak att komma till Riksdagen med denna begäran, men att nu så godt som uppfordra Kongl. Maj:t att använda medlen på ett sätt, som man icke rätt känner, tror jag icke vara särdeles klokt. På grund häraf, och med anledning af hvad som för öfrigt blifvit yttradt inom denna Kammar, anhåller jag om afslag å betänkandet.

Herr von Möller: När jag sista gången hade ordet, framställde jag icke något yrkande. Jag önskade få höra någon häfva mina betänkligheter, men nu, sedan jag hört Herr Ecklesiastikministern yttrande, vågar jag anhålla om afslag på det förevarande betänkandet. Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet har gjort vår store språkforskare Rydqvist rättvisa, men han behagade yttra, att just de män, som mest studerat hans Svenska Språkets Lagar, vållat den i fråga varande förbistringen. Jag hoppas, att jag riktigt uppfattat och återgifvit den ärade talarens ord. Jag tror icke, att den man, som gjort till sin lifsuppgift att utgifva Svenska Språkets Lagar, skulle vara mycket smickrad af detta omdöme. Jag tror, att *de män*, som vållat den språkförbistring, som vi här åsyfta, alldeles icke följa hans "lagar". Härmed må emellertid förhålla sig huru som helst, så då Herr Ecklesiastikministern påpekat mig såsom den der framställt yrkandet om anbefallande af Svenska Akademiens ordlista till bruk i skolorna, så vill jag upplysa, att det icke endast var från mig sjelf, som jag tagit denna åsigt, utan att den äfven finnes uttryckt i Utskottsbetän-

kandet genom orden: "Ändamålet kan nemligen vinnas medelst en ordlista sådan som den Svenska Akademien i dessa dagar af trycket utgifvit, om hon till allmänt bruk företrädesvis i de offentliga undervisningsanstalterna påbjudes". Detta är så väl Första som Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts mening, således icke blott min enskilda. Nu har Herr Ecklesiastik-ministern, om jag fattade hans uttryck rätt, förklarat att denna ordlista icke kan komma att användas i våra skolor. Han erkände det ofog, som bedrifves, men han ansåg sig icke befogad att göra något stadgande för att ändra det. Han yttrade, att de läroböcker, som begagnas, granskas först af eforene och i sista hand inom Ecklesiastik-departementet. Det är således ytterst detta departement, som har att vaka öfver vårt språks rykt och ans. Herr Statsrådet trodde det icke vara rätt, att påbjuda denna ordlista såsom rättesnöre för stafningen i våra skolor. Jag vet sannerligen ingen annan, som kan följas, och vilja vi icke antaga den såsom regel, så kunna vi icke heller veta huru långt förbistringen kommer att gå. Herr Ecklesiastik-ministern anser, att, om en sådan ordlista påbjödes, så skulle det verka såsom en hämmsko på andra författare i svensk språkforskning. Jag tror dock icke att det skulle hämma *språkstudiet*; och jag tror för öfrigt, att uti detta arbete, nemligen "*Ordlistan*", ligger mera studium än uti andra likartade som utgifvits i Sverige. Efter hvad vi nu hört, komma vi fortfarande att under en obegränsad tid lefva såsom hittills, då hvar och en får stafva sitt modersmål såsom han bäst vill. Men om detta än icke kan hindras, så är det dock beklagligt att uti våra folkskolor och elementarläroverk icke någon enighet härutinnan skall kunna vinnas. Jag undrar, om i utlandet ett sådant förhållande, eger rum? I Frankrike har man Dictionaire de l'Academie och följer densamma, men här skall man icke följa vår Svenska Akademis ordbok! Då Herr Ecklesiastik-ministern yttrat detta om "*Ordlistan*" och då flere decennier måste åtgå för att få en *ordbok* i likhet med den franska, (jag vill icke tala om en så vidlyftig som den Svenska Akademien börjat utgifva) och då under denna tid vårt språk, i hvad beträffar stafningssättet, kanske till en sådan grad förbistrats, att det icke genom någon ordbok då åter kunde redas, så yrkar jag afslag på Utskottets betänkande.

Herr Statsrådet Wennerberg: Det tillstånd, hvari rättskrifningen befinner sig vid våra läroverk, tror jag icke ega något synnerligt sammanhang med det i fråga satta anslaget till en svensk ordbok. Hvad detta senare beträffar, tillåter jag mig ej att uttala en åsigt, vare sig för eller emot. Jag har i allmänhet yttrat -- och jag står dervid ännu -- att man icke kan vara nog angelägen om att så snart som möjligt, få en god svensk ordbok; och hvar och en som tror att detta kan påskyndas derigenom att Riksdagen anslår en summa penningar bör helt visst också lemna sitt bifall dertill.

Jag anhåller nu att åter en gång få yttra mig om det, som för mig är af vida större vikt och som äfven för Kammaren tyckes utgöra det egentliga föremålet för diskussionen, nemligen frågan om rättskrifningen vid läroverken. Jag vill dervid först nämna, att det

varit en sed i Sverige, hvilken jag vet äfven vara iakttagen i andra länder, som äro angelägna om undervisningen, att icke tvinga en lärare att använda annan lärobok än den han sjelf önskar, förutsatt att densamma är godkänd af vederbörande myndigheter. Det är så långt ifrån, att jag ämnar motsätta mig användandet af Svenska Akademiens ordlista, att jag tvärtom önskar, att den måtte blifva rätt mycket använd, men jag vill att den skall begagnas fritt. Det är stor skilnad mellan att *påbjuda* ordlistan såsom norm för rättstafningen vid samtliga läroverken och att låta den begagnas, der lärare och eforer så önska. Att såsom den siste talaren citera mitt yttrande så, att just de män, som mest studerat Rydqvists Svenska Språkets Lagar, skulle vara de, som åstadkommit ofoget, är väl att framställa min förklaring af saken i en alltför stark och ensidig dager. De lärare, som *icke* studerat svenska språket såsom språk, äro just de som qvarstå vacklande mellan det gamla och det nya; de åter, som studerat dessa lagar, hafva slutit sig till dem och, såsom jag redan erkänt, sökt bibringa dem åt sina lärjungar, måhända någon gång på ett mindre välbetänkt sätt. Jag hemställer till den ärade talaren, om icke för läroverken liksom för vetenskapen det vore bäst att låta flera vid våra skolor med fördel använda svenska språkläror få begagnas, dock utan ombyte mellan klasserna. Om således en lärare i en lägre klass besluter sig för att begagna en rättskrifningslära efter Svenska Akademiens ordlista, så må icke i en följande klass en annan lärare fordra språkets skrifning efter en annan lärobok, och om lärjungen börjat att studera efter Fryxell eller Sundén, så må han ock följa desses läroböcker genom hela skolan. Ingen af dessa är så vilseledande, att icke ynglingen deraf kan lära sig skrifva vårt språk på ett fullt tillfredsställande sätt. Vill man åter uti modersmålsundervisningen påbjuda en bestämd lärobok såsom rättesnöre, hvilket är detsamma som att förbjuda användandet af alla andra, under det man uti andra läroämnen tillåter vederbörande lärare och myndigheter att fritt välja de läroböcker, som de anse vara bäst, så tror jag att man skall skada språkstudiet på ett ganska betänkligt sätt, och man ställer sig likväl fåfängt emot språkets utveckling med några föreskrifter af dylik prohibitiv natur. Vårt språk, såsom ett lefvande, kommer i alla fall framgent, såsom hittills, att undergå förändringar det ena tiotalet af år efter det andra, på samma sätt som de andra bildade språken. Jag ser icke heller någon så synnerligen stor olycka häruti äfven för skolorna. De hafva varit utsatta för samma sak under föregående tider, om ock i mindre mån. Hufvudsaken vid dem är att tillse, det ynglingarne få lära sig ortografin efter *en god lärobok* och befrias från *många* och sins emellan stridande föreskrifter af lärarne.

Grefve Hamilton: I mitt förra yttrande gaf jag till känna, att min röst vid frågans slutliga afgörande skulle blifva beroende på det anförande, som Herr Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet kom att afgifva. Vi hafva nu hört honom yttra sig i frågan. Han förklarade sin öfvertygelse vara, att det för närvarande icke
funnes

funnes någon person med den fullständiga insigt, att ordboksarbetet kunde uppdragas åt honom såsom ensam ledare; men att, äfven om han funnes och vore omkring trettio år, skulle ytterligare 30 à 40 år af hans lefnad åtgå för att fullborda detta arbete. Under sådana omständigheter kan jag icke se, hvartill en underdånig skrifvelse skulle tjena. Det vore blott att öka antalet af sådana skrivelser till Kongl. Maj:t, som visa Riksdagens intresse för åtskilliga angelägenheter; men till något verkligt resultat skulle det förmodligen icke leda, och vid sådant förhållande förenar jag mig med dem, som yrkat afslag.

Då jag har ordet, torde tillåtas mig att säga några få ord i afseende på svenska språkets behandling i skolorna, naturligtvis endast för att till protokollet hafva yttrat mina bekymmer deröfver, att man icke synes hafva att motse en rättelse i de bedröfliga förhållanden, om hvilka vi nu fått bekräftelse, att de ega rum vid våra elementarläroverk. Den metod, som Chefen för Ecklesiastik-departementet förklarar sig vilja begagna, eller ett anbefallande, att den lärobok, som sättes i lärjungens hand i första klassen, skall följa honom genom hela läroverket, befarar jag för min del icke är lämplig och måste leda till en fullständig språkförbistring. Följden måste blifva, att samme lärare kan blifva tvungen att i samma klass begagna åtskilliga läroböcker i svenska språket, beroende af den lärobok, som ynglingarne fått i sina händer i de lägre klasserna; och om det redan i och för sig är svårt för ynglingarne att blifva öfvertygade om, hvad som i språkfrågan är rätt eller icke, blir det så mycket svårare, som Chefen för Ecklesiastik-departementet förklarar, att en lärare icke bör åläggas att undervisa efter en lärobok, som han icke kan gilla. Jag kan icke se annat än att, på detta sätt, språkförbistringen komme att vidare tillväxa. Det må nu vara svårt att anbefalla Svenska Akademiens ordlista såsom en ovilkorlig norm för undervisningen; men om man erkänner Rydqvists arbete: Svenska Språkets Lagar, såsom en verklig grund för den i Sverige pågående språkforskningen och således de afvikelser derifrån, som af åtskillige lärare hafva skett, i sjelfva verket äro sjelftagna försök, som kunna för sig hafva mer eller mindre grund, men icke förtjena någon verklig auktoritet, och då ordlistan är en tillämpning af Rydqvists Svenska Språkets Lagar, hvilken skett under hans egna ögon, — om också icke af honom sjelf eller i allt af honom godkänd, synes det mig, som borde man derigenom hafva en anledning att anse ordlistan vara ett arbete, som förtjenar så mycken vikt, som det beror på någon myndighet att gifva åt en lärobok. Jag skall icke längre fortsätta en diskussion, som icke kan föranleda till något afgörande, ty huru undervisningen skall ske i skolorna, lära vi nu icke här kunna besluta.

Jag yrkar afslag.

Herr Stråle: Då vi äro så lyckliga att hafva en ordlista, utgifven af Svenska Akademien, och som jag för min del hade trott skulle kunna utgöra en säker vägledning, huru svenska språket borde stafvas, hade jag hoppats, att det icke skulle möta några stora be-

tänkligheter att få ordlistan tillämpad i de offentliga skolorna, så att man icke behöfde se i den ena skolan ordet *qvinn*a stafvas med *qv* och i den andra med *kv* och mångfaldiga dylika exempel. Efter hvad jag nu tyvärr hört, lära vi för den närmaste framtiden icke hafva att förvänta denna ytterst vigtiga förändring, och jag vågar vid sådant förhållande icke vidhålla mitt första förhoppningsfulla yrkande.

Herr Statsrådet Wennerberg: Med anledning af Grefve Hamiltons anmärkning i afseende på hvad jag yttrat angående begagnandet af lärobok i svenska språket i de lägsta klasserna, ber jag blott att såsom förklaring få tillägga, att ingen lärare i svenska språket får antagas vara obekant med de olika läroböcker, som deri vid läroverket begagnas; och har en yngling skrivit efter en af honom förut i en lägre klass begagnad lärobok, så känner läraren detta fullkomligt väl och bör då icke med några bestraffningar eller rättelser anmärka hvad ynglingen enligt denna lärobok har skrivit.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr vice Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till förevarande utlåtande och dels afslag derå; framställde Herr vice Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Föredrogs ånyo Första Kammarans Tillfälliga Utskotts den 13 och 14 dennes bordlagda utlåtande N:o 11, i anledning af väckt förslag om rättighet för lärare vid enskilda läroverk att efter skedd befordran till tjänst vid statens läroverk få beräkna sig till godo den tid de vid enskildt läroverk tjenstgjort.

Herr Dahm: Det är icke min mening att yrka afslag på detta betänkande; men vid genomläsning af de motiv, som i synnerhet Andra Kammarans Tillfälliga Utskott åberopat, finner jag mig förärlåten att deremot göra några anmärkningar, då jag anser dem vara särdeles ohållbara.

Andra Kammarans Tillfälliga Utskott har nemligen anført "*att statens sanna intresse fordrade, det enskilda skolors uppkomst och bestånd befrämjades*". Statens sanna intresse är ett särdeles stort ord, ett slagord, som bör gälla mycket; men jag fruktar, att det här är illa använt. Statens sanna intresse fordrar, att alla dess barn blifva uppfostrade så väl som möjligt. Skall nu detta statens sanna intresse kunna realiseras derigenom, att man understödjer de privata läroverken, då dessa hafva det stora felet, hvilket aldrig kan från dem undanrödjas, att de genast från början skilja emellan rika och fattiga barn? Vill man hafva denna skilnad, föreskrif då, att icke någon offentlig undervisning skall lemnas annat än för penningar! Då har man gjort bildningen till ett privilegium för de rike! Det

vore stil i detta; men att säga, att staten skall understödja dessa privata läroverk, kan icke vara ett statens intresse. Detta skäl anser jag därför icke vara hållbart.

Vidare säger Utskottet "*att det skulle bereda staten en lättnad i de uppoffringar och omkostnader, den måste ikläda sig för ungdomens uppfostran*". Detta är visserligen sant; men denna besparing är så ringa, att den mer än väl upphäfvdes af den sociala olägenhet, som jag nyss omnämnt. Denna sociala olägenhet blef för några få år sedan på ett särdeles klart och tydligt sätt framhållen af en högättad man, då han talade om nyttan, ja nödvändigheten af ständscirkulation, en sak, som med naturkraftens oemotståndlighet går af sig sjelf och som staten just därför ej bör förlösa penningar på att hindra.

Vidare sägs, "*att en för undervisningen välgörande täflan skulle uppstå emellan de enskilda och statens läroverk*". De offentliga läroverken arbeta efter bestämda föreskrifter och göra sin skyldighet efter bästa förstånd utan biasigter, och jag tror, att få af dem hafva tid att tänka på någon särskild täflan. Det gagn, man i detta fall kan erhålla, tror jag är ringa, om ens något. Behöfs en täflan, finnes den mellan statens läroverk förut och jag tror icke, att en täflan emellan de privata och statens läroverk skulle blifva så välgörande. Hvad en sådan täflan har gjort och kan göra, när den drives till sin yttersta grad, har man sett vid åtskilliga utländska läroverk, der man täflar att framställa de utmärktaste alumner och till och med köpt sådana af hvarandra för att kunna briljera i examen. En sådantäflan skulle man möjligen kunna framkalla, om man lägger så stor vikt på detta ord; men detta anser jag icke vara att eftersträfvat.

Utskottet tillägger "*att de enskilda läroverken kunna, beträffande undervisningens anordnande, röra sig med större frihet och derjemte samla erfarenhetsrön, som kunna blifva nyttiga för undervisningen i sin helhet*". Detta är en möjlighet, men icke något som ligger i sakens natur och som icke heller bekräftas af erfarenheten; ty man har icke hört, att några bättre metoder blifvit använda vid de privata läroverken än vid statens läroverk.

Slutligen säger Utskottet, "*att staten skulle kunna tillgodogöra sig dugliga lärarekrafter genom att antaga lärare, som i privatskolorna vunnit pedagogisk utveckling*". Det kan icke bestridas, att detta någon gång kan ske; men hvad som är en nödvändig följd af en sådan lag, som denna, är, att staten får en och annan lärare, som är äldre, än om han blifvit tillsatt på vanligt sätt. Privatskolorna få i allmänhet, om i fråga varande stadgande får någon allmännare tillämpning, arbeta med yngre krafter och statens läroverk skola få de äldre, sedan de blifvit, jag vill icke säga förbrukade, men mycket brukade vid de privata läroverken, och lärarnes pensionsstat torde komma att ökas med lika stora summor som löningsanslaget förut genom privatskolornas arbete minskats.

Man talar om en kontroll öfver de enskilda läroverken. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på, att, om man fordrar, att en inspektör skall yttra sig öfver en lärares vid de privata läroverkens duglighet, detta är snart sagdt omöjligt, och att såsom det nu är staldt detta icke kan vinnas annorlunda, än derigenom att staten tillsätter

särskildt affönade inspektörer vid dessa läroverk. Först då har man tillfälle att säga, att inspektionen varit verklig och är i stånd att yttra sig så väl om en lärares duglighet som om omfånget af hans arbete. Tillförordnas deremot fortfarande prester eller andra med trägna embetsåligganden betungande tjänstemän, så befarar jag, att inspektionen är mera på papperet än i verkligheten.

Jag slutar med det jag började, eller att jag icke skall motsätta mig antagandet af detta förslag; men jag har ansett mig skyldig uttala dessa anmärkningar mot de skäl, Utskottet framställt.

Herr Hasselrot: Det är ett allmänt känt förhållande, att tillloppet af lärjungar i statens läroverk är så stort, att det är hardt när omöjligt att lemna alla undervisning. Det har också till följd häraf vid riksdagen varit fråga om att begränsa lärjungarnes antal i de särskilda läroverken. Vid sådant förhållande kan det icke vara annat än lyckligt för staten, att privata läroverk uppstå, vid hvilka ett stort antal lärjungar kunna erhålla undervisning; och då dessa läroverk väl kunna uthärda täflan med statens läroverk, är det minsta staten bör göra att se till, att lärarne vid de privata läroverken blifva likställige med lärarne vid statens läroverk, så att de vid öfverflyttning till de senare kunna påräkna uppflyttning i högre lönegrad med tillgodoräkning af förut bestridd tjänstgöring vid de privata läroverken. Jag älskar de offentliga läroverken lika högt som den siste talaren, men därför kan jag icke underlåta att se gagnet af den privata undervisningen der den finnes.

Herr Ekman, Johan Jakob: Den förste talaren yttrade, att han icke skulle afstyrka bifall till Utskottets betänkande. Jag får på det varmaste förorda bifall till detsamma, då jag för min del tror, att staten har en ganska stor fördel af dessa enskilda läroverk. Det lär icke kunna bestridas, att det ligger en fördel deri, att dessa läroverk utbilda skickliga lärare, som kunna komma statens läroverk till godo. Det kan icke heller bestridas, att staten vinner en ganska stor besparing genom dessa enskilda läroverk, från hvilka lärjungar kunna dimitteras till akademien. Om staten skulle fylla det behof, som nu fylles af dessa enskilda skolor, skulle staten få betala omkring 100,000 R:dr, i stället för att detta nu åstadkommes genom enskilda bidrag. I Göteborg är det förhållandet, att, ehuru lärjungarne vid statens läroverk kunna från och med sjetten klassen påräkna stipendier till belopp af ofta några hundra kronor om året, den reala linien der likväl är så litet besökt, att i sjunde klassens öfre och nedre afdelning sitter blott en lärjunge i hvardera, hvilken ensam sålunda kostar staten 3,000 R:dr, under det att de enskilda läroverken, ehuru de hafva att kämpa med stora svårigheter, dock ganska väl kunna bestå i täflan med statens läroverk. Det medgifvande, som här blifvit ifrågasatt för lärarne vid de enskilda läroverken, anser jag vara på det högsta berättigadt, både med afseende på det gagn, de åstadkomma, och därför att de lärare, som från dessa läroverk kunna söka sin utkomst vid statens läroverk, icke kunna på något sätt anses gå statens lärare i förväg, helst de äro mycket ringa

till antalet och alltid måst hafva inlagt lika stora meriter för vinnande af inträde vid de enskilda läroverken som vid statens läroverk. Då jag för min del icke kan finna annat, än att förslaget är ganska billigt och att staten deraf endast kan hemta fördel, får jag yrka bifall till detsamma.

Herr Hallin: Då den förste talaren slutade med att tillstyrka bifall till Utskottets hemställan, hade det måhända varit obehöfligt, att jag skulle upptaga Kammararens tid med några anmärkningar mot hvad han yttrat; men då detsamma är af den beskaffenhet, att jag för min del skulle hafva yrkat afslag, om jag erkänt riktigheten deraf, har jag ansett mig, såsom ledamot af Kammararens Tillfälliga Utskott, böra säga några ord med anledning deraf. Han nämnde, att statens sanna intresse icke fordrade, att de privata läroverken uppmuntrades, och detta synnerligast därför att dessa genast från början skiljde emellan rika och fattiga barn. Hvad statens sanna intresse angår, ber jag att få erinra, att Riksdagen år 1868 i underdånig skrifvelse anhöll hos Kongl. Maj:t, att de privata läroverkens uppkomst och vidmakthållande borde på allt sätt uppmuntras och befrämjas. Detta uttalande af Riksdagen måtte väl innebära, att det var ett statens intresse, som Riksdagen derigenom ville befrämja. Vi veta, att på grund af denna skrifvelse de privata läroverken fått rättighet att anställa maturitetsexamen, men det har också stannat dervid. För att uppmuntra dessa läroverk, fordras något mera, och hvad som här nu föreslås, torde vara bland de billigaste man kan begära. Samme talare yttrade äfven, att besparingen vore ringa. Den siste talaren har emellertid redan antydtt, att den icke är så ringa, utan tvärtom ganska stor. Tager man i betraktande, att antalet lärjungar vid de enskilda läroverken under sistlidne höst utgjorde 830, och med beräkning af hvad en lärjunge vid de offentliga läroverken kostar staten, eller 149 R:dr 50 öre, multiplicerar dessa båda tal, skall man finna, att besparingen icke är ringa utan är ganska betydlig.

Den förste talaren har jemväl sagt, att metoderna icke skulle vara bättre vid de privata läroverken än vid statens läroverk. Jag är icke nog skolkarl att bestämma, huru härmed är förhållandet; men jag vet, att staten redan gjort ganska betydliga uppoffringar för att få ett läroverk, som arbetar själfständigt, och efter en annan metod än vid de andra läroverken följes, nemligen Nya Elementarskolan i Stockholm. Dermed lär det också vara ådagalagd, att man åtminstone anser, att försök af olika metoder är ganska nyttigt. Talaren nämnde äfven, att staten genom detta förslag skulle få en och annan äldre lärare. Detta är visserligen sannt; men jag skulle tro, att detta uppväges mångdubbelt derigenom, att staten kan förvärfva sig en och annan mycket skickligare lärare med stor pedagogisk erfarenhet, som staten således får gratis. Dessutom kan denna ålder icke blifva så särdeles stor, då förslaget innehåller, att i intet fall den tid, som sålunda beräknas, får öfverskrida tio år. Vidare yttrade talaren, att kontrollen öfver dessa läroverk icke kunde blifva verksam. Jag vågar dock för min del påstå, att den kontroll, som ut-

öfvas på de privata läroverken, kanske är den allra noggrannaste; ty det är föräldrars och målsmäns kontroll. De äro nemligen intresserade och följa i dessa skolor mera med undervisningen än i statens läroverk just derföre, att det är förenadt med så stora omkostnader för dem att hålla sina barn i dessa skolor. Dessutom torde det vara Kongl. Maj:t som kommer att bestämma, huru denna kontroll bäst skall anordnas, och då kan man vara förvissad, att det blir på ett sätt, att man kan hoppas, att det skall uppfylla sitt ändamål.

Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Statsrådet Wennerberg: Om ett bifall till ifrågavarande motion lemnas, har man skäl att förmoda, att flera dugliga privatläroverk än hittills komma att inrättas. Derigenom skall en vinst icke blott för kommunen, utan äfven för staten kunna uppstå; och då vid statens läroverk fortfarande, liksom hittills, en och samma undervisningsplan och lärometod i allmänhet kommer att begagnas, men det är af vigt, att flera sådana planer och metoder försökas och pröfvas, och detta utan svårighet kan ske vid de privata läroverken, vågar jag för min del uttala den önskan, att Kammaren måtte bifalla Utskottets hemställan.

Öfverläggningen förklarades slutad och utlåtandet bifölls.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets memorial:

N:o 95, med förslag till stadganden i det nya reglementet för Riksgälds-kontoret angående dels Riksgälds-kontorets åliggande utbetalningar och dels Riksgälds-kontorets inkomster och öfriga tillgångar; samt

N:o 97, angående öfverlemnande till Kongl. Maj:t af det nya reglementet för Riksgälds-kontoret;

äfvensom Bevillnings-Utskottets betänkande N:o 14, angående stämpelpappersafgiften.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m.

In tidem
O. Brakel.